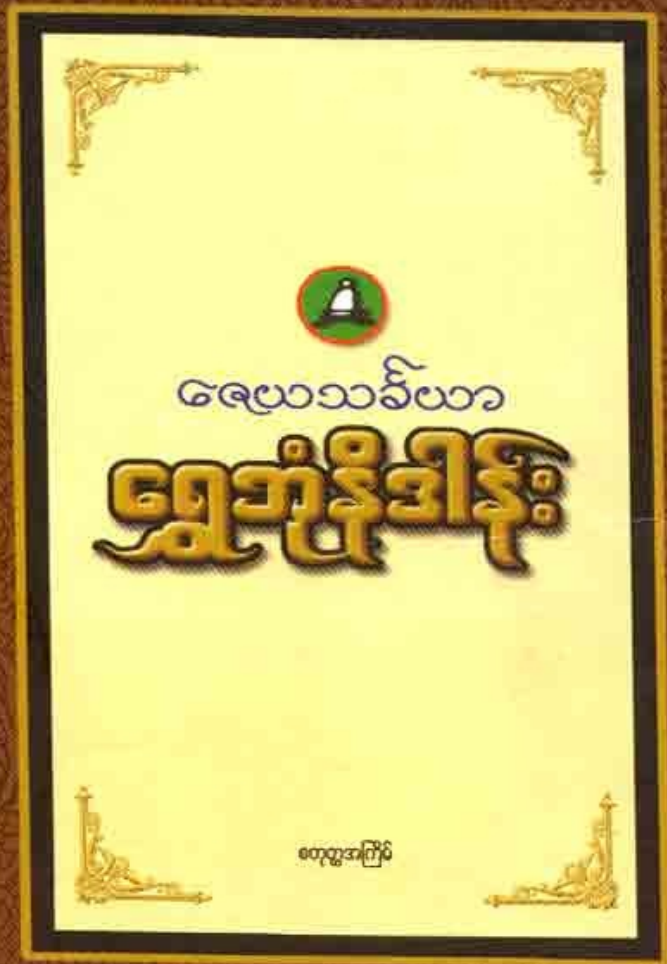

ရေလှေသစ်လာ

ရွှေဘုံနိဒါန်း

တက္ကသိုလ်

စကားချီး

သုဝဏ္ဏဝိမာနနိဒါန - ဟု ပါဠိအမည်ရအပ်သော ရွှေဘုံနိဒါန်း ကျမ်းသည်ကား မြန်မာဘုရင်များ ၏ ရွှေလက်ထက်တော်အခါက ထီးနန်းနှင့် စပ်လွဉ်းသော အကြောင်းအရာဗဟုသုတတို့ကို ထုတ်ဖော်ပြဆိုရာ "ထီးနန်းမှတ်တမ်း" တစ်ဆူပင်ဖြစ်ချေသည်။ ရွှေဘုံနိဒါန်း ကျမ်း၏ နိဒါန်း၊ နိဂုံးလာ ကျမ်းပြုဆရာ၏ အဘောဂကို ကိုးကားဖော်ပြရလျှင်လည်း မြန်မာဘုရင်မင်းတို့၏ ရွှေလက်ထက်တော်၊ အထူးအားဖြင့် ဘိုးတော်မင်း၏ လက်ထက်တော်၌ ပြည့်စုံထင်ရှားသော မင်းခမ်းမင်းနား အဆောင်အယောင်အကြောင်းအရာတို့ကို ပြဆိုလိုရင်း အာသီသဖြင့် ရေးသားပြုစုကြောင်း ထင်ရှားလှပေသည်။

ကျမ်းပြုနှစ်

ရွှေဘုံနိဒါန်းကျမ်းကို ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက် သက္ကရာဇ် ၁၄၄ ခုနှစ်တွင် ရေးသားပြီးစီးကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ ရွှေဘုံနိဒါန်းပါ အကြောင်းအရာတို့သည် မန္တလေး ရွှေတောင်အမည်ရှိသော ဘူမိနက်သန်မြေထက် သုဒဿ န မြို့ ကွဲယခုအခါတွင် "နိဒါန်း" ဟူသော ဝေါဟာရသည် စကားချီး အမှာ ဟူသော အဓိပ္ပာယ်မျိုး မှာ : ယွင်းမှတ်ယူခြင်း ခံရစေကာမူ နိဒါန ပါဠိပုဒ်ရင်း၏ အနက်သည် အကြောင်းအရာဟူ၍ သာ ပေါ်ထွက်ချေကားရွှေနန်းရွှေဘုံ၏ အကြောင်းအရာတို့ကို ဖော်ပြရာကျမ်းသည် ရွှေဘုံနိဒါန်းပင် ဖြစ်၍ အဓိပ္ပာယ်ဆီလျော်အပ်လှပေသည်။ နိဒါန်းဟူသော ဝေါဟာရကို ရှေးက ဗုဒ္ဓဝင်ကျမ်းများ တွင် နှုရေနိဒါန်း၊ အဝိဇ္ဇာရေနိဒါန်း၊ သန္တိကေနိဒါန်း စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ အခြားကျမ်းများ တွင် ကျမ်းတစ်စောင်တစ်ဖွဲ့ဖြစ်ပေါ်လာရပုံ အကြောင်းခြင်းရာကို ဖော်ပြရာ၌ ဥဇယျာဇဉ်၊ ပဋိညာဉ်၊ နိဒါန်းစသည်ဖြင့် အစချီ၍ လည်းကောင်း ရေးသားခဲ့ကြရာမှ အကြောင်းအရာဟူသော မူလအနက် တိမ်ငုပ်၍ အချိုးအစစကားဦးဟူသော ဆင့်ပွား အနက်သာ ကန်ရှိနေခဲ့ချေသည်။ အမရပူရအမည်ရှိသော မြို့ တော်ကို ပဓာနပြုရေးသားကြောင်းကိုလည်းကောင်း ကျမ်းနိဂုံးတွင်

အတိအကျဖော်ပြပါရှိလေသည်။ ဘိုးတော်မင်းတရားသည် ၁၁၄၄ ခုနှစ်မှစ၍ အမရပူရမြို့၊
တော်သစ်ကို စတင်တည်ဆောက်ခဲ့ရ၍ ၁၁၄၅ခုနှစ်တွင်မြို့၊ တော်သစ်သို့
ပြောင်းရွှေ့စံနေတော်မူလေသည်။ ထို့ကြောင့် ရွှေဘုံနိဒါန်းကျမ်းသည် ဘိုးတော်ဘုရား၏
ထီးသစ်၊ နန်းသစ်၊ မြို့၊ တော်သစ်ကို နှိုးမြှောက်ဂုဏ်ပြုသောအားဖြင့် မော်ကွန်းရေးထိုးသော
စာတမ်းတစ် စောင်ပင်ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း သိရှိရလေသည်။ ဤအချက်ကို သတိပြု
ခြင်းအားဖြင့် ရွှေဘုံနိဒါန်းပါ မြို့၊ ပြ ကျုံးမြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသော
အမှတ်အသားအမည်သည်တို့သည် နောင်အခါတည်သော မန္တလေးမြို့၊
တော်နှင့်လည်းကောင်း၊ ရှေးအထက်ကာလကတည်ခဲ့ပြီးသော အင်းဝမြို့၊ တော်နှင့်
လည်းကောင်း တထပ်တည်း ညီညွတ်တိုက်ဆိုင်ခြင်းရှိနိုင်မည် မဟုတ်သည်ကိုလည်း ကြိုတင်
သိမှတ်ရန်လိုအပ်ပေသည်။ သို့ပါသော်လည်း အခြားအခြားသော
မင်းခမ်းအဆောင်အယောင်တို့သည်ကား ထီးနန်းစဉ်ဆက်
လက်ခံလိုက်နာသုံးစွဲရိုးရှိသည့်အတိုင်း မြန်မာဘုရင်မင်းများ နှင့် စပ်လျဉ်း၍
ယေဘုယျသဘောအားဖြင့်ကွဲလွဲခြားနားခြင်းနည်းပါးကြောင်း မှတ်ယူနိုင်ပေသည်။

ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်

ဤရွှေဘုံနိဒါန်းကို ရေးသားပြုစုခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်ကား

ဇေယျသင်္ခယာဖြစ်ကြောင်းကို နိဒါန်း၌ ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြထားပေသည်။ သို့ပါသော်လည်း
မြဝတီမင်းကြီး ဦးစရေးသည်ဟု အမှတ်လွဲမှာ နေခဲ့ကြပေသည်။ ဤသို့ အမှတ်လွဲမှာ
းရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းနှင့် ရွှေဘုံနိဒါန်းသည် မြဝတီဦးစ၏ လက်ရာမဟုတ်ကြောင်းကို
ဤတွင် အကြောင်းယုတ္တိနှင့်တကွ ကျွန်ုပ်တို့ထုတ်ဖော် တင်ပြလိုပေသည်။

၁။ ကျမ်း၏ နိဒါန်းတွင်ဇေယျသင်္ခယာ၊ ဝင်းဝါရောင်လှုပ်၊ ရွှေဘွဲ့တပ်သား၊

ပညပ်တွင်မည်၊ ကျွန်ုပ်သည်လျှင် - ဟူ၍ ဖော်ပြထားသဖြင့် ဇေယျသင်္ခယာဘွဲ့ရသူက
ရေးစီရင်ကြောင်းမှာ ထင်ရှားပြီး ဖြစ်ချေသည်။ မြဝတီဦးစသည် နေမျိုးဇေယျသူရဘွဲ့၊
မဟာသီရိဇေယျဘွဲ့နှင့် မဟာ သီဟသူဘွဲ့များ ကို ရရှိကြောင်းသာလျှင် မှတ်သားရ၍

ဇေယျသင်္ခယာ ဟူသောဘွဲ့ကို ရရှိ ကြောင်းနှင့် မည်သည့်ခိုင်လုံသော မှတ်တမ်းတွင်မျှ မတွေ့ရှိရပေ။ ဤအချက်ဖြင့်ပင် ဇေယျသင်္ခယာသည် မြဝတီဦးစ မဟုတ်ကြောင်း ဆင်ခြင်နိုင်ပေသည်။

၂။ ထိုမှ တစ်ပါးအခြားဆင်ခြင်ဖွယ်များ လည်း ရှိပေသေးသည်။
ပိဋကတ်တော်သမိုင်းတွင် ရွှေဘုံနိဒါန်းတွင် ရွှေဘုံနိဒါန်းကို မည်သူရေးသားကြောင်း ပြညွှန်းထားခြင်း မရှိစေကာမူ လှေသင်းအတွင်းဝန် သံတော်ဆင့် အမတ်မင်း ဦးခိုန် (၁၁၅၈-၁၂၁၇)ရေးသားပြုစုသော ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီ “ကျေး”အကြောင်းအဖွင့်တွင် “အမရပူရမြို့ တည် ဘိုးတော်မင်းတရားကြီးလက်ထက် အိမ်ရှေ့ အတွင်းဝန်ဇေယျသင်္ခယာဘွဲ့ခံ အဖိုးစီရင်သည့် ရွှေဘုံနိဒါန်းစာစောင် ”စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း။

မြောင်လှမြို့ စား နိုင်ငံခြားဝန်ထောက်တော်မင်း (မင်းကြီးသီရိမဟာဇေယျသူ) ဦးခြံမုံ၏ (၁၂၀၀)ရေးသားပြုစုသော ကဝိလက္ခဏဒီပနီပုဒ်ရင်း ၈၂၈၊ “ကရီကျီးကျိန်၊ ကျေးနှင့်မိန်၊ ဝိန်ညင်းမြူးရွှင်ခြင်း”ဟူသော သံပေါက်အဖြေတွင် “အမရပူရ ပထမမြို့ တောင် မဟာဇေယျပထ တံတားဦးရွာဇာတိ ၁၁၀၅ခုဖွား ဇေယျသင်္ခယာဘွဲ့ခံ အဖိုးစီရင်သည့် ရွှေဘုံနိဒါန်းစာစောင် ”စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း။

ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ဇေယျသင်္ခယာရေးကြောင်းသာမက ဇေယျသင်္ခယာ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိဖွားကြရာရပ် တို့ကိုပါ အပြည့်အစုံဖော်ညွှန်းထားခဲ့ပေသေးရာ မြဝတီဦးစမဟုတ်ကြောင်းကို ပိုမိုထင်ရှားစေလေ သည်။

ကဝိလက္ခဏဒီပနီကျမ်းကို ၁၂၂၇ခုနှစ်တွင် ရေးသားပြီးစီးခဲ့၍ ဝေါဟာရလိနတ္ထ ဒီပနီကျမ်း ကိုမူကား ၁၁၉၂ခုနှစ်မှ ၁၂၀၇ခုနှစ်အတွင်းရေးသားပြီးစီးခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ရွှေဘုံနိဒါန်းကျမ်းပြီးသည်မှ (၁၁၉၂-၁၁၄၅) ၄၇နှစ်အကြားတွင် ရေးသားခဲ့သော ဝေါဟာရလိနတ္ထဆရာ၏ အဆိုမှာ မှားယွင်းနိုင် ဖွယ်အကြောင်းမရှိချေ။ (ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီဆရာသည် ၁၁၅၈ ခုနှစ်ဖွားဖြစ်၍ ရွှေဘုံနိဒါန်းကျမ်း ပြီးသည့်နောက် ၁၃နှစ်မျှ အကြာတွင်ပင် ဖွားမြင်ခဲ့သူဖြစ်လေသည်။)

၃။ ထိုမှတစ်ပါး မြဝတီဦးစ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို စိစစ်သည့်အခါတွင်လည်း ဦးစကို

၁၁၂၈ခုနှစ် သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် ၁၀ရက်နေ့တွင် ဖွားမြင်ကြောင်းနှင့် အတ္ထုပ္ပတ္တိမှတ်တမ်းအသီးသီးတွင် တညီတညွတ်တည်း ပြဆိုထားသည်တွင် ရွှေဘုံနိဒါန်းမှာ မူကား ၁၁၄၅ခုနှစ် တပေါင်းလဆန်း ၂ရက်နေ့တွင် ပြီးစီးသည်ဖြစ်ရာ မြဝတီဦးစရေးခြင်းဖြစ်ခဲ့သော် ဦးစ အသက် (၁၇)နှစ် အရွယ်တွင် ရေးသားခြင်းဖြစ်ရပေမည်။ ဦးစ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို လေ့လာလျှင် ကဗျာသင်္ဂဟမေဒနီနှင့် မြန်မာစာညွန့်ပေါင်း ဒုတိယတွဲ အရ ဦးစသည် အသက် ၁၁နှစ်အရွယ်၌ သာမဏေပြု၍ စာပေသင် ကြားပြီး စာပေတတ်မြောက်၍ ရှင်လူထွက်သော် ပန်းထိမ်ဝန်ဟောင်းသမီး မအေးနှင့် သင့်မြတ်ကာ ပန်းထိမ်အလုပ်၊

ရွှေကျောက်ရောင်းဝယ်သောအလုပ်ကို ၁၉ နှစ်ခန့် လုပ်ကိုင်ပြီးလျှင် ဇနီးသေဆုံး သည့်အခါမှ အမရပူရမြို့ တော်၌ အိမ်ရှေ့သံတော်ဆင့် လက်ျာပျံချီထံတွင် ရေမှတ်နေကြောင်းကို သိရှိရပေသည်။ ထို အတ္ထုပ္ပတ္တိအရ ဦးစသည် (၁၇)နှစ်အရွယ်တွင် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ အမရပူရမြို့ တော်သို့ မရောက်ရှိသေးကြောင်းကို ထင်ရှားစွာ သိရှိနိုင်လေသည်။ နေပြည်တော် မင်းရင်ပြင် သို့ မျှမရောက်ရသေးလျက် ထီးမူနန်းရာ အဆောင်အယောင်များ အကြောင်းကို ထိုမျှစေ့စုံအောင် တပ်အပ်သေချာရေးသားရန်မှာ များစွာ ပင် မလွယ်ကူကြောင်းကို သိရှိနိုင်ပေသည်။ (စင်စစ်သော ဦးစသည်စစ်ကိုင်းမင်းသား အိမ်ရှေ့မင်းအထွတ်အမြတ်သို့ရောက်သော ၁၁၈၁ခုနှစ်တွင် ၁၇ရင့်အတွင်းဝန်ရာထူးဖြင့် ရွှေနန်းတော်ကြီးတွင် ခစားခွင့်ရရှိခဲ့လေသည်။) ပလ္လင်တော်ဖွဲ့၊ မင်းခမ်းတော်ဖွဲ့၊ ထီးရှစ်စင်းဖွဲ့ စသည်များ ကို ဦးစရေးဖွဲ့သည်မှာ နောင်အခါမှသာ ဖြစ်ပေသည်။

၄။ ထိုမှတစ်ပါး မြဝတီဦးစသည် လယ်ယာမင်းခမ်းတော်ဖွဲ့၊ လက်ဝဲမင်းခမ်းတော်ဖွဲ့၊ အလံ ၇စဉ် မင်းခမ်းတော်ဖွဲ့၊ မင်းခမ်းတော်စုံဖွဲ့၊ ပလ္လင်တော်ရှစ်ရပ်ဖွဲ့၊ ထီးရှစ်စင်းဖွဲ့ စသည်တို့ကို နောင်အခါရေးသားခဲ့ပေရာ ဦးစ၏ ဖွဲ့သီချင်းများ ပါမှတ်စုအကြောင်းအရာများ သည် ရွှေဘုံနိဒါန်းတွင် လက်ခံဖော်ပြသော အဆောင်အယောင်အခမ်းအနား အမှတ်အသားများ နှင့်မတူ တိမ်းယိမ်းကွဲလွဲလျက်ရှိသည်ကိုတွေ့ရှိနိုင်လေသည်။ ဤအချက်ဖြင့်လည်း

ရွှေဘုံနိဒါန်းဆရာနာမ ဖြတ်တိုင်းစသည်ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတည်းမဟုတ်ကြောင်းကို ထောက်ဆနိုင်လေသည်။ မည်သို့ ကွဲလွဲ သည်ကို နောက်ဆက်တွဲ လက်ဝဲ၊ လက်ယာမင်းခမ်းတော်ဖွဲ့များ တွင် နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြထားပေသည်။ ဤသို့ အားဖြင့်ကျမ်းပြု ဆရာကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် ဖြတ်တိုင်းစမဟုတ်ဘဲ ဇေယျသင်္ခယာ အဘိုးသာ လျှင်ဖြစ်ကြောင်းကို ကျွန်ုပ်တို့အခိုင်အမာတွေ့ရှိရပေသည်။ ဤသို့ အားဖြင့်ကျမ်းပြုဆရာကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် ဖြတ်တိုင်းစမဟုတ်ဘဲ ဇေယျသင်္ခယာအဘိုးသာလျှင်ဖြစ်ကြောင်းကို ကျွန်ုပ်တို့ အခိုင်အမာတွေ့ရှိရပေသည်။

ဤဖော်ပြခဲ့သော အကြောင်းများ ကြောင်း ရွှေဘုံနိဒါန်းသည် ဖြတ်တိုင်းစ၏ လက်ရာမဟုတ် ကြောင်းမှာ ထင်ရှားနေပေသည်။ သို့ ရာတွင် အဘယ်ကြောင့် ဦးစရေးသည်ဟု အမှတ်အယူလွဲမှာ : လာရသည်ကို စိစစ်ဖော်ပြရန် လိုပေသေးသည်။ ထိုသို့ အမှတ်အသား လွဲမှာ :ရခြင်း၏ အကြောင်း ရင်းမှာ ကဗျာသင်္ဂဟမေဒနီ၌ အတ္ထုပ္ပတ္တိတွင် ဦးစ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုဖော်ပြရာ၌ -

“ရွှေဘုံနိဒါန်းကိုရေးသားစီရင်သော အိမ်ရှေ့အတွင်းဝန်အဖိုး”ဟူ၍ “သောအခါ”အနက်ဖြင့် မှာ :ယွင်းအဓိပ္ပာယ်မှန် မကောက်ယူတော့ဘဲ-

“ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ရေးသားစီရင်သော်”ဟူ၍ “သောအခါ”အနက်ဖြင့်မှာ :ယွင်းအဓိပ္ပာယ် ကောက်ယူလေတော့သဖြင့် ဦးစပင်လျှင် ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ရေးသောအခါ၌ အိမ်ရှေ့အတွင်းဝန် အဘိုးကအိမ်ရှေ့မင်းထံ၌ ပို့အပ်ပေးလေသကဲ့သို့ အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းလဲသွားရခြင်းဖြစ်လေသည်။ ကဗျာသင်္ဂဟမေဒနီအမှာ :ကို မြန်မာစာညွန့်ပေါင်း ဒုတိယတွဲ စာဆိုတော်များ အတ္ထုပ္ပတ္တိတွင် ထပ်တူနီးပါး(သော)နှင့် (သော်)အမှာ :တူ ကူးယူဖော်ပြလိုက်ပြန်လေသည်။ ဤသို့ ဖြင့် ရွှေဘုံနိဒါန်း ကို ဦးစပင်ရေးလေသကဲ့သို့ အမှတ်လွဲမှာ :ရုံသာမက ဦးစသည်ပင် ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ရေးသားနိုင် သည့် အရည်အချင်းကြောင့် အိမ်ရှေ့မင်းထံ၌ ခစားခွင့်ရဘိသကဲ့သို့ အမှတ်အယူသစ်တစ်ခါပါ ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွားစေခဲ့လေသည်။ သော နှင့် သော် တိမ်းယိမ်းမှု သည် ဖြတ်တိုင်းစအပေါ်၌ မင်းခမ်း တော်ဖွဲ့များ နှင့် အိန္ဒာဝရသော စာပေလက်ရာတို့ကြောင့် ရှိရင်းစွဲ

လေးစားအထင်ကြီးမှု ကို ရွှေဘုံ နိဒါန်းပေါ်သို့ အရောက်တိုးချဲ့ဆွဲဖြန့်ကာ ရွှေဘုံနိဒါန်းကိုပင် မြဝတီဦးစ၏ ဂုဏ်ရည်လက်ရာ တစ်ရပ်အဖြစ် အလွယ်နှင့် သိမ်းသွင်းလက်ခံမှတ်ယူစေသည်အထိ ဒုက္ခပေးခဲ့လေတော့သည်။ စင်စစ်သော်ကား ရွှေဘုံနိဒါန်းသည် မှတ်စုတစ်ရပ်ဖြစ်၍ ဦးစတွင် ပေါ်လွင်ပြီးသော အလင်္ကာဂုဏ် များ နှင့် ထိုက်လျော်အပ်စပ်လေသည့် အရည်အသွေးပြလက်ရာ တစ်စုံတစ်ရာလည်း မဟုတ်ခဲ့ချေ။ ထိုကဗျာသင်္ဂဟမေဒနီပါ အဓိပ္ပာယ်မှော က်မှာ :စေသည့် အတ္ထုပ္ပတ္တိစာသားရပ်မှတစ်ပါးရွှေဘုံနိဒါန်း ကို မြဝတီဦးစရေးသားသည်ဟူ၍ အခိုင်အမာအထင်အရှားဖော်ပြသော ရှေးကျသည့်အမှတ် အသားဟူ၍ ကား ကျွန်ုပ်တို့တစ်နေရာတွင်မျှ မတွေ့ရှိခဲ့ရဘူးပေ။ (မြန်မာစာပေသမိုင်းသည် မြန်မာ စာညွန့်ပေါင်းပါအတ္ထုပ္ပတ္တိကို အဓိပ္ပာယ်လွှဲမှား ကိုးကားခဲ့ခြင်းကြောင့်သာ မြဝတီဦးစ၏ စာပေစာရင်း တွင် ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ထည့်သွင်းပြမိဟန်တူလေသည်။) ထို့ကြောင့်ပင် ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ဦးစရေးခဲ့ ဟူ၍ သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချရပေသည်။

ရွှေဘုံနိဒါန်းကို ရေးသားစီရင်သော ဇေယျသင်္ဃိယာ အဘိုးကားမြဝတီဦးစအား အိမ်ရှေ့မင်း ထံသို့ ပို့ဆောင်ပေးခဲ့သည့် အဘိုးပင်ဖြစ်ကြောင်းကိုကား မြန်မာစာညွန့်ပေါင်းပါ အတ္ထုပ္ပတ္တိဖြင့် ဆက်စပ်ယူဆနိုင်ဖွယ်ရှိနေပေသေးသည်။ အသက်အရွယ်ချင်းကို ထောက်ဆသော် ၁၁၀၅ခုနှစ် ဖွား ဇေယျသင်္ဃိယာ အဘိုးသည် ဦးစထက် အသက် ၂၃နှစ်သာကြီးသဖြင့် ဦးစက အဘိုးဟူ၍ ခေါ်နိုင်လောက်ခြင်း မရှိစေကာမူ ဇေယျသင်္ဃိယာအား အဘိုးဟုခေါ်တွင်သည်မှာ “ဘိုးတော် ဘုရား”၊ “ဘကြီးတော်မင်း”တို့ကဲ့သို့ နောင်ဝေါဟာရလီနတ္ထဒီပနီဆရာ၏ ခေတ်လောက်ကျမှ အဘိုး ဟုထည့်သွင်းခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်နိုင်ပေသည်။

(ဝေါဟာရလီနတ္ထဒီပနီပြီးစီးချိန် ၁၂၀၇ခုနှစ်လောက်တွင် အနှစ်တရာကျော်မျှ ကွာခြားခဲ့ လေပြီ။)

ဇေယျသင်္ဃိယာသည် ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက် အိမ်ရှေ့အတွင်းဝန်ဖြစ်ကြောင်းကို ဝေါဟာရလီနတ္ထဒီပနီအရ သိရှိရပေရာ

ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက်၌ ၁၁၄၅ခုနှစ်တွင် အိမ်ရှေ့ ရာထူးရ၍ ၁၁၇၀ပြည့်နှစ်တွင် ကံတော်ကုန်သော (ပထမ) အိမ်ရှေ့သီရိမဟာဓမ္မာဘိဇယဘိဇယ သီဟသူ ရွှေတောင်မင်းသားနှင့် ထိုမင်းသား၏ သားတော် ၁၁၇၀ပြည့်နှစ်တွင် (ဒုတိယ)အိမ်ရှေ့ အရာရ၍ နောင်သော် ဘကြီးတော်မင်းဖြစ်လာသော စစ်ကိုင်းမင်းသားဟူ၍ နှစ်ပါးရှိခဲ့ရာတွင် ပထမ အိမ်ရှေ့မင်း၏ အတွင်းဝန်ဖြစ်ဖွယ်ရှိလေသည်။ ရာဇဝင်၌ ကား ရွှေတောင်မင်းသား၏ အိမ်ရှေ့အတွင်း ဝန်အမည်များ တွင် နေမျိုးကျော်ထင်နှင့် ရွှေတောင်နော်ရထာ (၁၁၅၄)စသည်တို့ကိုသာ တွေ့ရပေ သည်။ သို့သော်လည်း ဇေယျသင်္ခယာကို ရာဇဝင်တွင် အိမ်ရှေ့အတွင်းဝန်အမည်စာရင်း၌ မတွေ့ရ စေကာမူ မှန်နန်းရာဇဝင်ကို ပြုစုသူတစ်ဦးအပါအဝင်ဖြစ်သော ဦးချိန်က ဝေါဟာရလိနတ္ထ ဒီပနီ၌ အိမ်ရှေ့အတွင်းဝန်အဘိုးဟူ၍ ဖော်ပြထားခြင်းသည်ပင်လျှင် ရာဇဝင်တမျှ ခိုင်လုံလျက်ရှိပေတော့ သည်။ပြန်လည်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်း

ရွှေဘုံနိဒါန်းသည် မင်းမှု မင်းခမ်းဆိုင်ရာများ တွင် အရေးပါအရာရောက်သောအခြေခံ မှတ်တမ်းတစ်ဆူဖြစ်သည့်အတိုင်းပုဒ်ပါ၌ မှန်ကန်ကျန၍ အလွယ်တကူရာဇဗေဒကိုးကား ထောက်ရှု နိုင်လောက်သော ပုဒ်သို့ပုဒ်ထားတို့ဖြင့် ပိုင်းခြားကျနစွာ ထွက်ပေါ်သင့်ပေသည်။ ထိုကျမ်းကို ရှေးရှေးအခါများ က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ဖူးသော်လည်း ကျေနပ်လောက်ဖွယ်ပြည်စုံခြင်းမရှိသေး သဖြင့် မင်းမှု မင်းခမ်းနှင့်သက်ဆိုင်ရာတို့တွင် လောကဗျူဟာ အင်ရုံစာတမ်း၊ ရွှေနန်းသုံးဝေါဟာရ အဘိဓာန်၊ ဝေါဟာရလိနတ္ထ ဒီပနီ၊ လွှတ်တော်မှတ်တမ်း၊ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း၊ ရာဇသေဝကဒီပနီ၊ ရာဇဘိသေကစာတမ်း စသည်တို့နှင့် ညှိနှိုင်းသုတ်သင်လျက် တည်းဖြတ်ရိုက်နှိပ်ခြင်း ပြုလိုက်ရပေသည်။ ထိုသို့ ရိုက်နှိပ်ရာတွင် ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်သည် ထက်သန်သော စေတနာ အရင်းခံထားကာ ရုပ်ပုံပေါင်းများ စွာ ဖြင့် ကျနသေချာစွာ သိမှတ်နိုင်ကြစေရန် ရတောင့်ရခဲသော မင်းခမ်းအဆောင်အယောင်ပစ္စည်းများ ၏ သရုပ်ပြပုံများ ကိုပါ ပန်းချီဘလောက်များ ဖြင့် ထည့်သွင်း ရိုက်နှိပ်နိုင်အောင် အကုန်အကျခံ၍ စီမံဆောင်ရွက်ပေးသဖြင့် ပုံစံများ နှင့်တကွ

ကျနပြည့်စုံအောင် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပေသည်။ ဤသရုပ်ပြပုံများ မှာ နိုင်ငံတော်ပြတိုက်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသန ညွှန်ကြားရေးဝန်ရုံး၊ မန္တလေးမြို့၊ ရွှေပြည်ဦးဘတင်၊ ပန်းချီဆရာကြီးဦးငွေကိုင်တို့နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ ထံရှိ ပုရပိုက်စာအုပ်စာတမ်း အသီးသီးတို့တွင် လေ့လာကြည့်ရှုခွင့် ရရှိစဉ်အခါ မှတ်သားကူးယူ စုဆောင်းထားရှိခဲ့သော ပုံများ ဖြစ်သဖြင့် အများ ပြည်သူတို့အကျိုးငှာထိုသို့ တင်ပြနိုင်သည်တွင် ထိုဌာနများ နှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ အား ကျေးဇူးအထူးအောက်မေ့တင်ရှိကြောင်းကိုပါ ဖော်ပြရပေသည်။

ထိုမှတစ်ပါးသုတေသနရှာမှီးသူများ အတွက် လွယ်လင့်တကူ ရှာယူကိုးကားနိုင်ကြစေရန် ပုဒ်ညွှန်းအက္ခရာဝလီနှင့်တကွ ထိုက်သင့်စပ်လျဉ်းသောမှတ်စုများ ကိုပါ ဆက်တွဲ ဖော်ပြထားပေ သေးသည်။ ဤသို့ ကြိုး ပမ်းဆောင်ရွက်ထားခြင်းဖြင့် ကြည့်ရှုမှတ်သားသူတို့အတွက် အထောက်အပံ့ ရရှိနိုင်မည်ဆိုလျှင် တည်းဖြတ်သူ၊ ထုတ်ဝေသူတို့သည် ရွှင်လန်းပီတိ ဝမ်းမြောက်မိကြမည်သာ ဖြစ်ပေသတည်း။

ဦးလှတင်(လှသမိန်)

၁၉၆၀ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၂၀ရက်နေ့

ပဋိညာဉ်

တိုင်းကြီးပြည်ကြီးထီးဆောင်းနန်းနေ ပဒေသရာဇ်၊ ဧကရာဇ်မင်းတို့၏ ဦးညွှတ်ရာရွှေပြည် ရွှေနန်း၌ အသုံးအဆောင်အခေါ်အဝေါ်များ သည် ရှည်ကြာ၍ တိမ်မြူ ပ်သည့် အရာများ လည်းရှိ သည်။ ရှည်လျား၍ မကြုံမစည်မထင်မရှားသည့်အရာလည်းရှိသည်။ မရှည်မလျားသော်လည်း တိမ်မြူပ်၍ မကြုံမစည်မရေးမသား မထားည့်အရာလည်းရှိသည်များ ကို ဇမ္ဗူနဒရွှေ၊ သီရိရွှေ၊ စာမိကရရွှေ၊ ဟိရညကရွှေ၊ အညမုတ္တရွှေ၊ နာလာရိရွှေ၊ နာလိမုတ္တရွှေ အစရှိသော ရွှေတို့ကို ရွှေကိုရွှေချင်း ရောနှောစပ်လျှင် အခြားမထင်သကဲ့သို့ ကျမ်းဂန်ဗေဒင်၊ ဝတ္ထုပုံပြင်၊ ရာဇဝင်၊ စကား ဟောင်းအကြောင်းသင့်ရာ၊ စပ်လျဉ်း၍ ရာဇဌာနီ မင်းနေပြည်ကြီး၌ အတွင်းမှု၊ ပြင်မှု၊

ရွှေထီးရွှေနန်း အစဉ်သုံးဆောင်ရာ သုံးဆောင်ကြောင်းဖြစ်သော အခြင်းအရာများ သည်
အတိုင်းတိုင်း၊ အနိုင်နိုင်ငံ၊ အပြည်ပြည်၊ အနန်းနန်း၊ အမင်းမင်းတို့၏ အရှင်ဖြစ်တော်မူ၍
အမရပုရ ရွှေပြည်ရွှေနန်း တည်ထောင်သိမ်းမြန်း စံပယ်တော်မူသော အာဒိစ္စဝံသ နေမင်း၏
အနွယ်ဖြစ်တော်မူသော အသျှင် ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးဘုရား လက်ထက်တော်၌
ပြည့်စုံထင်ရှားကြောင်းကို သက်သေသာဓကမူလ နမိတ် ညွှန်ပြလျက်
မှတ်သားသိလွယ်စိမ့်သောငှာ ရတနာသုံးပါးကို ထိပ်ထားလက်တင် ပန်ဆင်ပြီး ၍ အနုဋ္ဌမုတ္တာ
ရတနာပုလဲကို စီကုံးသကဲ့သို့ လဗိမာန်စက်ဝန်း၌ ယုန်ရုပ်အရေးသည် ကမ္ဘာပတ်လုံး
တည်သည်နှင့်အညီ ရွှေဘုံနိဒါန်းအမည်ရှိသော စကားစုကို ရေးသားထားပေအံ့။

မြင်းမိုရ်ရတနာ၊ တောင်မျက်နှာဝယ်၊ နီလာမြညွန့်၊ ဇမ္ဗူကျွန်းထက်၊
ဘုန်းကွန်ဖြာပြေး၊ မန္တလေးဟု၊ ပျံမွှေးနှုတ်ရိပ်၊ ရွှေတောင်ထိပ်၌ ၊ တံဆိပ်ပုံလှ၊ ခတ်ကာပြသို ၊
အမရပုရ၊ သိင်္ဂီနန်းတည်၊ ထွတ်ဘုန်းစည်ဟု၊ လူပြည်နတ်ရပ်၊ ကျော်သံစပ်မျှ
ထီးယပ်ကြာဝတ်၊ အထွတ်ပတ္တ မြား၊ ဆွဲတပါးတွင်၊ ရွှေသားလျှောင်၊ မင်းခမ်းကျင်းလျက်၊
မင်းမင်းသခင်၊ သိုက်ဝင်စဉ်ဆက်၊ ရွှေလက်ထက်ဝယ်၊ ရွှေစက်တော်ပါး၊ ခစားအနီး၊
ဆောင်ရွက်ကြီးက၊ မြှောက်ချီးနေရာ၊ လိမ္မာမင်းမှု ၊ ရွေးချယ်ရှု၍ ၊ ဝန်စုဝန်ငန်း၊
သိမ်းမြန်းသနား၊ စဉ်လျားအရှည်၊ သုံးရမည်ဟု၊ ဘုန်းစည်ခေါင်ချုပ်၊ ကျွန်ုပ်သခင်၊
ရွှေဉာဏ်ဆင်လျက်၊ ဥကင်ရိပ်ဝှဲ၊ ဘိသိက်ပွဲတွင်၊ ရဲရဲညီမျှ၊ ဇေယသင်္ခယာ၊ ဝင်းဝါရောင်လျှပ်၊
ရွှေဘွဲ့တပ်သား၊ ပညာပွဲတွင်မည်၊ ကျွန်ုပ်သည်လျှင်၊ ရွှေပြည်ကျယ်ဝင်း၊ အတွင်းပြင်မှု ၊
နှစ်စုတို့တွင်၊ မထင်မပေါ်ခေါ်ဝေါ်ရည်လျား၊ မကားမကျန်၊ ထုံးစံမမှီး၊ မယူသီး၍ ၊
ပြည်ကြီးတိုင်းခွင်၊ နှစ်များ ဖြင်အောင်၊ သို့ စင်တာရှည်၊ ရှိလေသည်ကို၊ အပြည်ပြည်ထောင်၊
မင်းကုန်အောင်၏ ၊ အခေါင်သင်းကျစ်၊ မှန်ကူဖြစ်သား၊ ဧကရာဇ်ထိပ်ပေါ်၊ လက်ထက်တော်၌ ၊
မြင်မြော်စုပေါင်း၊ ပြည့်စုံကြောင်းနှင့်၊ ရှေးဟောင်းအမည်၊ သမုတ်သည်ကို၊ နားလည်သိသာ၊
ဝေါဟာခေါ်သုံး၊ ရွှေနန်းထုံးကို၊ စီကုံးရေးသား၊ မှတ်ဖွယ်ထားအံ့၊ မပြားပုံညွန့်၊
ကြည်းရေပန်းတိ၊ ထူးဆန်းလှိုင်ကြူ၊ မဏိဂူဝယ်၊ မဇ္ဈရတနာ၊ မဒေသာသို့ ၊ အရာလုံးခြုံ၊
မင်းသုံးစုံသည်။ ။ ရွှေဘုံနိဒါန်း-စာစောင်တည်း။

ရွှေဘုံနိဒါန်း

နမော တဿာဂဝတော အရဟတော သမ္မသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

နန်းပြားသာဒိ ပလ္လင် အဆောင်အယောင်များ အကြောင်း

ပြဿဒိ

ဘုံငါးဆင့်ရှိသော ပြဿ ဒိ၊ ဘုံခုနစ်ဆင့်ရှိသော ပြဿ ဘဒိ၊

ဘုံကိုးဆင့်ရှိသောပြဿ ဒိကို ရမ္မ၊ သုဘ၊ သုရမ္မဟူ၍ ပြဿ ဒိသုံးဆောင်ရှိသော အကြောင်းမှာ ကျမ်းဂန်ထင်ရှားလာသောကြောင့် သိသာရသည်။ ပါသာဒ-သဒ္ဓါသည် ရူပယ်ကြည်ညိုဖွယ်ကိုဆိုသည်။

သိကြားပေါက်

မဇ္ဈိမဒေသ ရာဇဌာနီမင်းနေပြည်၌ ဘုံခုနစ်ဆင့်ရှိသော ပြဿ ဒိတွင် တတိယဘုံ၌ အပေါက် ဖောက်သည်။ ထိုအပေါက်ကို “သိကြားပေါက်” ခေါ်ဝေါ်သည်။ “မင်းဘုန်းပေါက်”လည်းခေါ်ဝေါ် သည်။ သိကြားပေါက်၊ မင်းဘုန်းပေါက် ခေါ်ဝေါ်ကြောင်းမှာ ရသေ့၊ သိကြား၊ နဂါး၊ ဂဠုန်၊ ပရမေသုရာ၊ မဟာပိန္န၊ လူမင်း-သူမြတ်ခုနစ်ပါးတို့စောင်မ၍ သရေခတ္တရာပြည် တည်သည့်ကာလ သိကြားပန်းလည်တိုင်ပြုသည်။ နဂါးကိုစက်ကြိုး အမှတ်လည်သည်။ ဂဠုန်အာနုဘော်ကြောင့် နဂါးသုံးရစ် တွန့်သည်။ မြို့လည်သုံးချက်တွန့်ရှိသည်။ သိကြားပန်းလည်တိုင်ပြု၍ စက်လည်သည့် အရာတွင် ဘုရားတည်သည်။ ထိုဘုရားကိုစက်ဘုရားဟူ၍ ယခုတိုင်ရှိသည်။

သည်ကိုရည်၍ -

မေရဗဟိုရ၊ မြင်းမိုရ်ဦးကိုင်း၊ ပန်းလည်တိုင်ကို၊ ကြံ့ခိုင်စွာ နိုး၊ ပွတ်ကောင်းကြိုး ဟု၊ ရေမျိုးဇာတိ၊ မဟိန္ဒီဖြင့်၊ တရိဝကော်၊ သုံးရစ်ပေါ်မှာ၊ ဟူ၍ လည်းကောင်း။

ဖိုးဦးထိပ်၌ ၊ တံဆိပ်ပြည်ညွှန်း၊ ခါလွန်မြင့်ကြာ၊ တရားနှစ်စေ့၊ ဘုန်းဟေ့ခုနစ်ပါး၊
တည်ထေးရသေ့။ ဟူ၍ လည်းကောင်း။

မြင်ဟန်မျက်စိ၊ တထောင်ရှိသား၊ မြင့်ဘိဦးခေါင်း၊ ထောင်လည်းကောင်းတည့်၊
ခေါ်သောင်း မည်ပင်၊ ထောင်နေစင်တိ၊ ကိုယ်ပင်လက်ခြေ၊ နှစ်ထောင်နေနှင့်၊ ပရမေသုရာ၊
ဖန်ဆင်းလာ၍ ၊ သိင်္ဂီ ဘုံမြင့်၊ ဥကင်ဖွင့်သား။ ဆိုသည်တစ်ကြောင်း။

စန္ဒီပရမီသွား၊ မဟာဝိန္နု၊ ကျော်သံဝန်းလည်း၊ ညီညာတည်သည်၊ ရွှေပြည်ခေတ္တ။
ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။

ကတံ

ပြဿဒိဆောင်တွင်ရှစ်မျက်နှာထောက်ခံသည်ကိုလည်း “ကတံ”ခေါ်ဝေါ်သည်။
ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်လည်း-

လက်ပင့်မြှောက်၍ ၊ အထောက်ကတံ၊ ရှစ်ချက်ရံသည်၊ ဘုံစံသာထွေ၊ ဟူ၍
စပ်ဆိုလေ သည်။

မင်းဘုန်းပေါက်

ပြဿဒိဘုံခုနစ်ဆင့်အနက် တတိယဘုံတွင် မြောက်မျက်နှာကအနောက်သို့
ယွန်း၍ အပေါက်ဖောက်သည်မှာ သိကြားနေရာ မြင်းမိုရ်တောင်သည် ဇမ္ဗူ
ဒီပါကျွန်းမြောက်ဖြစ်၍ သိကြား စောင်မမည်လာသည်ကာလ
ဘုန်းငွေ့လွှတ်ရာအပေါက်ကိုသိကြားအပေါက် ဖောက်သည်ဆို သည်။ သိကြားနေရာ
ဖောက်သည်ကိုအကြောင်းပြု၍ ထိုအပေါက်ကို “သိကြားပေါက်”ခေါ်ဝေါ် သည်။ မင်း၏
ဘုန်းငွေ့လွှတ်ရာအပေါက်ဖြစ်၍ လည်း “မင်းဘုန်းပေါက်”ခေါ်ဝေါ်သည်။

နာယောင်ခန်း

အကြောင်းနှစ်ချက်ကို ထောက်လျှင် မြေနန်းပြာသဒ္ဒါတော်သည် မင်္ဂလာကြီး၊
ပွဲသဘင်ကြီး မင်းတို့ထွက်စံရာ အရပ်ဖြစ်၍ အရှေ့ “နာယောင်ခန်း”တွင် မာရဘင်ကန်သည်။

ရာဇပလ္လင် ဥကင်

တစ်ကြောင်းလည်း ပြာသာဒ်ဆောင်အလယ် မာရဘင်ကန်၍
ပြာသာဒ်ထီးနှင့်တည့်တည့်မှန် တုပ်ချိန်ပြီးလျှင် “ရာဇပလ္လင်ဥကင်”တည်ထားသည်လည်း
ဆိုသည်။ သို့ဖြစ်၍ “မာရဘင်ဥကင်” အတွင်းနေအောင် မင်းဘုန်းပေါက်သည် အနောက်သို့
ယွန်း၍ ထားသည်ဆိုသည်။

သီဟာ၊ ဘမရာ၊ ဟံသာအစရှိသော ရာဇပလ္လင်ရှစ်မျိုးလုပ်ရိုးရှိသည်တွင်
တစ်ပါးသော ရန်မာရ်တို့သည် မအောင်နိုင်သောကြောင့်
ဘုရားသခင်နေတော်မူသည့်ပလ္လင်ကို အပရာဇိတပလ္လင်ဆိုသည်။ မင်းနေရာပလ္လင်ဖြစ်၍
ရာဇပလ္လင်ဆိုသည်။ ပလ္လင်=ခံခြင်းအနက်ကိုဟောသည်။
ဥက္ကံသ=သဒ္ဓါသည်မြတ်သောအနက်ကို သမ္မန်သည်ဖြစ်၍ ဥကင်ဆိုသည်။

သိကြားရပ်

ရာဇပလ္လင် ဥပင်မုခ်ထွတ်အထက် တုရင်ဗိမာန်တွင် သိကြားရပ်နှင့်
မှန်တိုင်ထားသည်မှာ သာသနာတော်ကို စောင့်ထိန်း၍ မကောင်းသသူကို မကောင်းလျောက်၊
ကောင်းသသူကို ကောင်း လျောက်နှိုးမြှောက်နှိမ့်ချခြင်း၌ မှန်ကန်တော်တည့်ဖြောင့်မတ်စွာ
အကျွန်ုပ်ကဲ့သို့ ပြုတော်မူ - အမှတ်ပေးခြင်းငှာ “မဟာရာဇ၊ မြတ်သောမင်းကြီး။ ဓမ္မေန၊
တရားနှင့်။ သမေဓ၊ ညီသဖြင့်။ နဂရံ၊ ပြည်ကို။ သမ္မာလေတု၊ ကောင်းစွာ
စောင့်ရှောက်နှိမ့်မတော်မူလော့။ မယံ၊ အကျွန်ုပ်၏ ။ နလာဇေ၊ နဖူးပြင်၌ ။ သုဝဏ္ဏဥဇ၊ ဒဏ္ဍံ၊
ရွှေမှန်တိုင်ကို။ ပဿ ထ၊ ရှုတော်မူလော့”ဟူ၍ ဆုံးမပေးခြင်း နိမိတ်ပြုသောကြောင့်
တုရင်ဗိမာန်တွင် သိကြားရပ်၏ နဖူးနှင့်အမျှရှေ့ကမှန်တိုင်စိုက်ထားလေသည်။

ကုသိနာရံ၌ သဗ္ဗညုဘုရားသခင်အား သာသနာတော်ကို

သိကြားနတ်စောင့်ထိန်းလို၍ လျှောက်ချက်အတိုင်း အပ်တော်မူသည်ဖြစ်၍
ရှေးစာဟောင်းများ တွင် -

ရှင်တော်ပွဲဝယ်၊ လွန်ကဲကြံစည်၊ လျှောက်ဖူးသည်နှင့်၊ ကျင့်ရည်တခြား၊ ဟူ၍
လည်း ကောင်း။

ကောင်းချီးပေးတင့်၊ နန်းဘုန်းမြင့်လည်း၊ ငါနှင့်တူရည်၊ ဖြစ်ပြီးသည်ကို၊
လူပြည်ရပ်မှာ၊ သာသနာလျှင်၊ ရောင်ဝါရွန်းရွန်း၊ လနယ်ဆန်းလိမ့်။ ဟူ၍ လည်းကောင်း။

ထင်ရှားသာသနာ၊ ယခုခါဝယ်၊ သမ္မာနတ်မွန်၊ စောင့်သည်မှန်မူ။ ဟူ၍
လည်းကောင်း။

ဘုန်းလုံကုသိန်၊ စံပယ်ချိန်ဝယ်၊ မုနိန်ဗျာဒိတ်၊ မိန့်နိမိတ်ကြောင့်၊ ဆောင်ပြည့်ဟူ။
ဟူ၍ လည်းကောင်း စပ်ဆိုလေသည်။ (သာသနာတော်ကို သိကြားစောင့်မသည်ကိုရည်၍
နေ၊ ရက်၊ လ၊ နှစ်စွဲမှတ်သည့်အရာများ တွင် သက္ကရာဇ်ဟူ၍ ရေးသားလေသည်။
သက္ကရာဇ်ပင်ဖြစ်သည်။)

နဝရက် ဇပါး

တုရင်ဝမ်းတွင် နဝရတ်ကိုးပါးနှံထားသည်မှာ ပုလဲ၊ သန္တာ၊ နီလာ၊ စိန်၊ ကြောင်၊
ဂေါ်မိတ်၊ ဥဿ ဖရား၊ ပတ္တမြား၊ မြ-ကျောက်ကိုးပါးသည် ဘေးအန္တရာယ်ကို
ပယ်စေတတ်သည်။ နဝရတ် ကိုးပါးကိုချီးမွမ်းလိုသည်ဖြစ်၍
ဗေဒင်ကျမ်းဟိတကာရီလင်္ကာတွင် -

ပတ္တမြား-စိန်ခဲ၊ ပုလဲ-သန္တာ၊ ဂေါ်မိတ်ဖြာသား၊ နီလာ-ကြောင်ဟုတ်၊ ဥဿ
ဖရား၊ မြကိုးပါး တွင်၊ ပတ္တမြားလယ်ချက်။ ဟူ၍ လည်းကောင်း။ တစ်နည်းလည်း -

သန္တာဒိတု၊ စန္ဒကားစိန်၊ မူးချိန်ပြည့်ခဲ၊ ပုလဲဘောမ၊ ဗုဒ္ဓကြောင်မှာ ၊
ထူးခြားရောင်ဝါ၊ နီလာ သောကြ၊ ထွန်းပချက်ဗွေ၊ လှူဝေပတ္တမြား၊ ထွတ်ဖျားကေတု၊ မှန်ကင်းပြု
၍ ။

ကြီးထွေရောဂါ၊ ဖျားနာကင်းဝေး၊ ရန်ဘေးမလာ၊ တရားသက်လွန်၊
နေရမှန်သည်။ ။ ကျမ်းဂန်ဤသို့ - လာသတည်း။ ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။ မဏိဇောတိရသ်
ကျောက်မြတ်ရတနာသည် လိုရာဆန္ဒကိုပြည့်စုံစေနိုင်သည်။

ဣန္ဒြိယံ ပတ္တိတံ တုယံ၊ ဒိပ္ပမေဝ မိဇ္ဈတု။

သဗ္ဗေ ပူရေန္တုသင်္ကပ္ပိ၊ မဏိဇောတိရသော ယထာ။

ယံယံဝရံ ပတ္တေတွာန၊ ပုညာနိ ပရိပူရေန္တု။ ။ ကျမ်းဂန်ရှိသည်ကို ထောက်၍
သိရာသည်။

ခြင်္သေ့ရုပ်

ရာဇပလ္လင် အောက်ခံတွင် ကေသရာခြင်္သေ့ရုပ် ထားသည်မှာ ပဏ္ဍု၊ ကာဠ၊
တိဏခြင်္သေ့သုံး မျိုးထက် တန်ခိုးအာနုဘော်ကြီး၍ အရပ်ကိုးမျက်နှာကို မြူး ထူးခုန်လွှား၊ ကြုံး
ဝါးလျက် ရန်ကို နှိမ်နင်းနိုင်သည့် နမိတ်ကိုထောက်၍ ထုလုပ်ထားလေသည်။
ကေသရာခြင်္သေ့မင်း ကြုံးဝါးခြင်း၊ သန်မြန်ခြင်းကိုလည်း ရှေးပညာရှိတို့စပ်ဆိုသည်မှာ -

ရတနာဂူ၊ နန်းမဇ္ဈက၊ ထွက်ပြုကွန့်ထူး၊ သံရင်ကျူး၍ ၊ ချွင်မြူး ထွေသာ၊
ပျော်ရာရာ၌ ၊ ဘယ်ညာကြွားကြွား၊ ကြိုး သံလွှားသော်၊ နွားလားတတွန်၊ လျင်သန်မြန်၏ ။
ဟူ၍ လည်းကောင်း။

တိုင်းမှန်သန်တောင်၊ ထောင်လည်းမက၊ ကောင်းကင်ဝသို့၊ ခုန်ထမြောက်စွာ ။
ဟူ၍ လည်းကောင်း။

မြေညီမှမူ၊ လေးရာတာထောက်၊ စွန်းစွန်းရောက်လျက်။ - ဟူ၍ လည်းကောင်း။

ကုန်းမြင့်ထက်မှ၊ ဆင်းသက်စုတ်စုတ်၊ ပြေးအားထုတ်သော်၊ ဂါဝုတ်တိုင်အောင်၊
ဆောင် သားဇဝန၊ စွမ်းထာမဖြင့်။ - ဟူ၍ လည်းကောင်း။

ပေါက်ပြသုံးခါ၊ ဟောက်ကြွားရာသို့၊ လိုက်နာမှီလျှင်း၊ ခြင်္သေ့မင်းလျှင်၊ ဟူ၍

လည်းကောင်း စပ်ဆိုလေသည်။

တစ်ကြောင်းလည်း-

တောင်မြင်းသီလာ၊ နေရာဂူထဲ၊ ကျိန်းပြီးရဲမှ၊ ထွက်မြဲဘာသာ၊ အခါလေးပါး၊ ကြုံ
လာငြားမှု၊ ရွှေဝဂ္ဂ၌ ၊ သုံးယူဇနာ၊ ရပ်ရာကြားလောက်၊ မြည်သံဟောက်၍ ။-ဟူ၍
လည်းကောင်း။

ခြိမ်းခြောက်လန့်ကြား၊ တောဝယ်သားကို၊ ဖမ်းစားမြည်ရုတ်၊ သွေးသံတုန်၍ ၊
တဖြုတ်မည့်၊ ပဲ့တင်သံဖြင့်၊ ခုန်ပျံ့နားဝဲ၊ နေရာမြဲသို့၊ မစဲမိခင်၊ ရောက်လာလျှင်လျက်၊
စွမ်းအင်ထကြွ၊ တက်အားလှသည်၊ သီဟရာဇာ၊ ကေသရာဟု။ ဟူ၍ လည်းကောင်း
စပ်ဆိုသည်များ ကို ထောက်သဖြင့် ကေသရာခြင်္သေ့မင်းဂုဏ်ကိုသိရသည်။

တံခါးတိုင်

ရာဇပလ္လင်ဥကင်မုခ်ထွတ်လက်ဝဲ လက်ယာ တံခါးတိုင် တည်ထားသည်မှာ
ဥကင်မုခ် တံခါးဦး ရှိသည်တစ်ကြောင်း၊ တစ်ရာရှစ်ကွက် စက်လက္ခဏာတော်၌ လည်း
တံခါးတိုင်ပါသည်တစ် ကြောင်းကြောင့်ထားသည်။ တောရဏံ-တံခါးတိုင်ဟူ၍ ပါဠိရှိသည်။
ပါဒနက်သန်လင်္ကာတွင်လည်း-

ရောင်မောင်းပြာဿ ခ်၊ အထွတ်မြင့်ခိုင်၊ တံခါးတိုင်နှင့်။-ဟူ၍ လည်းကောင်း
စပ်ဆိုလေ သည်။

လောကနတ်၊ ဆင်ပျံ၊ ခြင်္သေ့ရုပ်

ရာဇပလ္လင် ဥကင်လက်ဝဲ လက်ယာလောကနတ်၊ ဆင်ပျံ၊
ခြင်္သေ့ထုလုပ်သည့်အကြောင်းမှာ အကြောင်းလေးပါးတွင် တစ်ပါးပါးကြောင့်
ရတနာရွှေဂူမှကေသရာခြင်္သေ့မင်း၊ ထွက်လေလျှင် ကောင်းကင်ပျံဆင်နှင့်တွေ့၍
အစာဖြစ်သောတိမ်ညွန့်ကြောင့် ခိုက်ရန်ဖြစ်သဖြင့် ဆင်ပျံဦးကင်းကို ခြင်္သေ့နင်းလျက်

နာမောင်းကို စုပ်သည်တွင် လောကနတ်သည် ရန်နှစ်ဦးကိုမြင်၍ ခြေတွင်စည်းစုပ်
တီးလျက်သီချင်းသီ၍ ကခုန်၍မြူးသော အသံသည်သာယာလှသည်ကို နာခံကြ၍ ဆင်ပျံ
ခြင်သို့ နှစ်ဦးရန်ငြိမ်းကြလေသည့် နိမိတ်ကိုထောက်၍ လောကနတ်ခြေတွင်စည်းစုပ်နှင့်
ကဟန်၊ ဆင်ပျံဦးကင်ကို ခြင်သို့နင်းလျက် နာမောင်းကိုစုပ်ဟန်ထုလုပ်လေသည်။

ပဒုမ္မာကြာထက်၌ သိကြားရုပ်

ရာဇပလ္လင်ဥကင်လက်ဝဲ လက်ယာ ပဒုမ္မာကြာပွင့်ခံ၍ သားမြီးယပ်စွဲလျက်
လက်ဝဲ ၁၆ရပ်၊ လက်ယာ ၁၆ရပ်၊ ပေါင်း ၃၂၊ သိကြားရုပ် ထုလုပ်သည့်အကြောင်းမှာ
ဧကရာဇ်မင်းမြတ်တို့ တုရင်ဗိ မာန်တွင် သိကြားရုပ်တစ်နှင့်သုံးကျိပ်သုံးယောက်သော
သိကြားတို့ပတ်လည်စောင့်ရှောက်ဟန် ဖြစ်သည်။ သိကြားနတ်နှိမ့်ကြို့ ရာသော
အကြောင်းတွင်လည်း-

သစ္စာစကား၊ တော်မှန်ငြားက၊ သိကြားသော်မြို့၊ ဦးဖြင့်လျှို၏ ။-ဟု
စပ်ဆိုသည်ကိုထောက်၍ သိရသည်။

ဒေါင်းမြီးယပ်

ရာဇပလ္လင် ဥကင် လက်ဝဲ လက်ယာ ဒေါင်းမြီးယပ် ထည့်သည်မှာ ဟိမဝန္တာ၊
ဂန္ဓမာဒန အစရှိသော တောင်၌ မွေ့လျော်သော ဥဒေါင်းငှက်သည်
အမြီးသာတင့်တယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒေါင်းမင်းကို
မင်းခြောက်ဆက်လက်ထက်ညွှတ်ဖြင့်ထောင်သော်လည်း သစ္စာအာနုဘော်ကြောင့်
မဖမ်းမမိမရ၊ ဘေးအန္တရာယ်ကင်းသည်။ မောရသုတ်တွင်လည်း “စိရဿ” ၊ ကြာမြင့်စွာ ။
ဝါယမန္တာပိ၊ လုံ့လပြုကုန်သော်လည်း။ ဂဏှိတုံ၊ ဖမ်းအံ့သောငှာ။ နေဝသက္ခိသု၊
မတတ်နိုင်ကုန်” ပါဠိရှိသည်ဖြစ်၍ ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ -

လိုဏ်ဝပျော်ညောင်း၊ ဖော်မပေါင်းသား၊ ဥဒေါင်းရွှေဝါ၊ နှစ်ခြောက်ရာတိ၊
အာလယစက်။-ဟူ၍ ဆိုလေသည်။ ရှေးနိမိတ်ကို အစွဲပြုသဖြင့်

သီရိမောနဂိုဌ=အသရေရှိသော ဥဒေါင်းမြီးယပ်ထု လုပ်လေသည်။

ကိန္နရာ

ရာဇပလ္လင် ဥကင်လက်ဝဲ လက်ယာ ကိန္နရာကဟန်ထုလုပ်သည့် အကြောင်းမှာ ကိန္နရာတို့ သည် နူးညံ့သောအမူအရာ ပန်းဝတ်ဆံကိုသာ စားလေ့ရှိသည်။ ငါးပါးသော အဆင်းအင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံ သည်။ ဘုရားပွင့်တော်မူသည့်နေ့ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကခုန်မြူးတူးခြင်းပြုလေသည်။ ဘိသိက်ခံရာ ဥကင်မုခ်တံခါးဖွင့်ရာဖြစ်၍ ရှေးနိမိတ်ကို ထောက်သဖြင့် ကိန္နရာကဟန်ထုလုပ်သည်။

ဆင်နားဇာ

ရာဇပလ္လင် ဥကင် လက်ဝဲ လက်ယာ ဆင်နားဇာပေါက် ထုလုပ်သည့် အကြောင်းမှာ ကာလာဝက၊ ဂင်္ဂေယျ၊ ပဏ္ဍရ၊ တမ္ဗ၊ ပိင်္ဂလ၊ ဂန္ဓ၊ မင်္ဂလ၊ ဟေမ၊ ဥပေါသထ- ကိုးမျိုးဆင်ထက် ဆန္ဒန်ဆင်မင်းသည် အမြတ်ဖြစ်၍ ဆန္ဒန်ဆင်မင်း၏ နားနှင့်သဏ္ဌန်တူစွာ ထုလုပ်လေသည်။ ဇာပေါက်မှာ ဇာလ-သည် မာဂဓစကားဖြစ်သည်။ မြန်မာပြန်လျှင် ထွန်းပသည်ဆိုသည်ကို ထောက် လျှင်ထိုအပေါက်သည် ထွန်းပခြင်းရှိသည့်အပေါက်ဆိုသည်။ ရွှေဇာ၊ ငွေဇာ ခေါ်ဝေါ်သည်မှာ လည်း အထည်အလိပ် အကွက်အကန့်တို့သည် အရောင်အဝါရှိသည်ကိုထောက်၍ ခေါ်ဝေါ်သည်ပင်ဖြစ် ၏ ။ ကျည်းကုလားတို့ဘာသာ “ဇာ”ခေါ်၍ ကျည်းကုလားတို့စကားလည်း မာဂဓစကားပင်ဖြစ်သည်။

ခြူး ပန်း ခြူး နွယ်

ရာဇပလ္လင်ဥကင်လက်ဝဲလက်ယာ ခြူး ပန်း၊ ခြူး နွယ် ထုလုပ်သည့်အကြောင်းမှာ ခြူး သူကို ဘီလူးတို့ ကြောက်ရွံ့သည်။ ခြူး သူ အဝတ်တန်ဆာလည်း အခွေ၊ အဝိုက်၊ အညွန့်၊ အနွယ်ဖြစ် သည်ယူရန်ရှိသည်။တင့်တယ်ဖွယ်ရာသည်ဖြစ်၍ သင်္ခပတ္တမင်းသားသည် ခြူး သူတန်ဆာကို ဆင်ဝတ်သည်။ ဘီလူးတို့ကြောက်ရွံ့သည်ကို နိမိတပြုသဖြင့်

သမုဒ္ဒရာပင်လယ်ကို ကူးသွားရသော သင်္ဘောဦး၌ ခြူး သူ ခြူး ရပ်ထုလုပ်လေသည်။ ခြူး သူ၏ အဝတ်တန်ဆာကိုထောက်၍ ခြူး ပန်း ခြူး နွယ် ကိုလည်း မင်းတို့သုံးဆောင်ရာ၌ ထုလုပ်ရေးသားသည်။ ရှေးစာဟောင်းတွင်လည်း-

မင်းတို့အစဉ်၊ ဆံလျဉ်းမျက်မြွှာ၊ ကုဏ္ဍလာဟု၊ ခြူး ကြာပြောက်ကွင်း။ ဟူ၍ လည်းကောင်း။

ခြူး စိပ်စိန်ခက်၊ ဝန်းယုတ်ကြာညောင်၊ လရောင်ပြက်ကာ။ ဟူ၍ လည်းကောင်း စပ်ဆိုလေ သည်။

ဦးဆောက်ပန်း

ရာဇပလ္လင် ဥကင် လက်ဝဲ လက်ယာ ခြူး နွယ်အလယ်တစ်ပင် တစ်ခက်တွင်တစ်ပွင့် တစ်ပွင့်စီသာ ကြွလျက်ပါသော ဦးဆောက်ပန်းထုလုပ်ည်မှာ မင်္ဂလာပန်းဖြစ်၍ မင်းတို့စီးသည့် မြင်းရထားဦးတွင် ဦးဆောက်ပန်းသဏ္ဌာန်စိုက်ဆောက်သည်။ စက်တော်တွင် ပါသည်ဖြစ်၍ “ဝဋ် သောစ၊ ဦးဆောက်ပန်းလည်းကောင်း ပါဠိရှိသည်။ ပါဒနက်သန် လင်္ကာတွင်လည်း-

လည်းရေးသုံးဆင့်၊ လှတင်ရွှန်းရွှန်း၊ ဦးဆောက်ပန်းက၊ စသည်မကွဲ။ ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။ ရှေးဖြစ်ဟောင်းအကြောင်းနိမိတ် ယုတ္တိယှဉ်ရာသဘောသကန်ကို ထောက်ထား ဆင်ခြင်၍ ရာဇပလ္လင် ဥကင်တော်တွင် ထုလုပ်သမျှကို ကြည့်ရှုမှတ်သားရာသည်။

မဟာဂိရိနတ်ကွန်း

မဟာဂိရိနတ်ဖြစ်ရင်းအကြောင်းမှာ ရာဇဝင်ပါပြီးဖြစ်၍ အထူးမဆိုငြီ။ သေဥလည် ကြောင် မင်းလက်ထက် ပုဂံသို့ ရောက်လျှင် မင်းနှင့် စကားပြောဆိုသည်ဖြစ်၍ နန်းတော်တွင် နတ်ကွန်းထား သည်ကို အကြောင်းပြုသဖြင့် ရွှေထီး ရွှေနန်း အဆက်ဆက် နန်းဦးအဆောင်တွင် မဟာဂိရိနတ်ကွန်း ထားလေသည်။ ရှေးစာဟောင်းများ တွင်လည်း-

သေဉ်လည်ကြောင်နှင့်၊ ဖောင်ဖောင်ရယ်မော၊ စကားပြောရင့်။ဟူ၍

စပ်ဆိုလေသည်။

မင်းခမ်းတော်များ အကြောင်း

သီဟာသန နေရာ

သီဟာသန နေရာသည် ခြင်္သေ့ခံသော နေရာဆိုသည်။

မင်းမြောက်တန်ဆာ ငါးပါး

မင်းမြောက်တန်ဆာ ငါးပါးမှာ ကျမ်းဂန်ပါဠိ ရှိသည်ဖြစ်၍ အထူးမကြီးသာ။

ရတနာပန်းတောင်း

ရတနာပန်းတောင်းမှာ ဘုရားသခင် မွေတော်၊ ဓာတ်တော်တို့ကို

ရတနာပန်းတောင်း၌ စုရုံးကိန်းဝပ်စေ၍ အဇာတသတ်မင်း စေတီကြီးစွာ တည်သည်။

ဘူတာဝါဟနယန္တရား စက်ရထားသည် နော်ရထားမင်းစော ဇေယျခုံစေတီကိုတည်သည့်ကာလ မွေတော်၊ ဓာတ်တော်၊ ညှပ်ရိုးတော်တို့ကို ရတနာပန်းတောင်း၌ ထည့်၍ ဌာပနာသည်။

တရုတ်ပြည်မှာ စွယ်တော်ပွားကို နော်ရထားမင်းစော ရတနာပန်းတောင်းဖြင့် ခံသည်။

အလောင်းစည်သူမင်းလည်း ရတနာပန်းတောင်း၌ ကျောက်ကိုးပါးဖြင့်ထည့်၍

ပူဇော်ကန်တော့ပြီးလျှင် "စကားကိုးပိုင်း၊ သရက္ခန်ငါးဆူ၊ ဘုရားသခင်ရုပ်တု

ကျိန်းဝပ်တော်မူလိုရာ နိမိတ်ထင်စေသော"ဟု မိဌာန်သစ္စာပြုသည် ဆိုသည်များ ကို

ထောက်လျှင် ရတနာပန်းတောင်းသည် မင်းတို့အစဉ်သုံးဆောင်ရာ၊ အရိအသေပြုရာ၊

သစ္စာမိဌာန်ပြု၍ ဆုပန်တောင်းသည်များ ကို ထောက်၍ သိရာသည်။

စလင့်ကြာ

စလင့်ကြာမှာ ပဋိက္ခယားမင်း အဆောင်ကို နော်ရထားမင်းစောအား

ဆက်သည်ဆိုသည်။

ထွေးခံ၊ ထွေးအင်

ထွေးခံ၊ ထွေးအင်မှာ ရှေးရှေးသော မင်းတို့လက်ထက်လည်း ရှိရာသည်ပင် ယူရန်ရှိသော်လည်း မထင်မပေါ်။ စည်ကြီး၊ ခေါင်းလောင်း၊ လှံပျံ၊ နတ်လှေတို့ဖြင့်ပြည့်စုံခြင်း၊ သတင်းတန်ခိုး မြေမိုးနံ့မျှ ဘုန်းအာဏာရှိသော ဒွတ္တပေါင်မင်းသည် တံထွေးထွေးသည့်ကာလ မြေသို့ ကျလျှင် နဂါးတို့ မခံနိုင်၍ တံထွေးခံရန် ထွေးခံဆက်သည် ဆိုသည်။ ထွေးခံ၊ ထွေးအင် တစ်ချက်တည်းပင် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ရွှေထီး၊ ရွှေနန်း၊ အဆက်ဆက် အဆောင်အရွက် ပေးတော်မူလျှင် ကွမ်းခွက်၊ လက်ဖက်အိုး၊ တကောင်းပိတ်နှင့် အတူမဟုတ်၊ ထွေးအင်မှာ နောက်မှပေးသည်ဖြစ်၍ စာချွန် တစ်စောင်ပင် ဖြစ်သည်။ ထွေးအင် အရာကြီးသည် ဆိုလိုသည်။

ကလပ်

ကလပ်မှာ ရာမညတိုင်း မင်းတို့အဆောင် ဖြစ်သည်။

ကွမ်းလောင်းကြီးငယ်

ကွမ်းလောင်းကြီး၊ ကွမ်းလောင်းငယ်မှာ တကောင်းမင်းတို့ အဆောင်အရွက်ဖြစ်သည်။

ကျပ်

ကျပ်မှာ သထုံမင်းတို့ အဆောင်ဖြစ်သည် ဆိုသည်။ ပဏ္ဏဝတောင်၏ သဏ္ဌာန်လည်း ဆိုသည်။

ကျပ်မြင်းမိုရ်

ကျပ်မြင်းမိုရ်မှာ တကောင်းမင်းယောက်ဖ အိမ်ရှေ့မင်းသည် ဝက်ကြီးကို

ခွင်းပြီးသည့်နောက် ရသေ့ပြု၍ နေသည်။ ချဉ်ဆားမှီးအံ့သောငှာ လူရှိရာ အရပ်သို့ လာသည်။
လမ်းခရီး ကျပ်တီးအရပ်၌ မြင်းမိုရ်ကို အစိုးရသော သိကြားမင်းသည် ချဉ်ဆားဖန်ဆင်း၍
ထည့်ရန်နှင့်တကွ ကပ်လေသည်။ ထိုကို အမှတ်ပြု၍ ရဟန်းတို့မှာ ခွက်အုပ်ခေါ်ဝေါ်
သုံးဆောင်လေသည်။ ပြည်တည်ရာ အရပ်မှာ လည်း ရသေ့နေသည့် အရပ်၌ ပင်
ပြည်တည်လေသည်ဖြစ်၍ ရသေ့ပြည် ခေါ်ဝေါ်သည်။ မဟာသမ္ဘဝမင်းသားအား
သိကြားပေးအပ်သည့် အဆောင်ကို ရသေ့က အပ်၍ သုံးဆောင်သည်။ မဟာသမ္ဘဝမင်း၊
စူဠသမ္ဘဝမင်းတို့ သုံးဆောင်သည်တွင် ကျပ်မြင်းမိုရ် ခေါ်ဝေါ်သမုတ်သည်။ ကျပ်မြင်းမိုရ်လည်း
မှူး မတ်တို့ အဆောင်မဟုတ်။ မင်းသားတို့ အဆောင်ဖြစ်သည်။ ကျပ်မြင်းမိုရ် ကိုပင်ကျပ်လှ
ဟူ၍ ဆိုသည်။

ခြင်သုံခံကွမ်းခွက်

ခြင်သုံခံ ကွမ်းခွက်မှာ ဝက်ရာဇ်ပြည်၌ ဝိဇယဗာဟုမင်း လက်ထက်
သုံးသည့်အဆောင် ဆိုသည်။

နဂါးကွမ်းခွက်

နဂါးကွမ်းခွက်မှာ တကောင်း သတိုးဆယ့်ခုနစ်ဆက်၊ သတိုးနဂါးရမင်း
လက်ထက် ဆောင်သည့် အဆောင်ဖြစ်သည် ဆိုသည်။

လက်တင်ကြား

လက်တင်ကြားမှာ ယိုးဒယားမင်းတို့ အဆောင်။

ကွမ်းထည့်၊ ကွမ်းချပ်

ကွမ်းထည့်၊ ကွမ်းချပ်မှာ ရခိုင်မင်း အဆောင်။

အလင်းမြှောင်

သလင်းမြောင်မှာ လင်းဇင်းမင်း အဆောင်။

သစ်တိုင်

သစ်တိုင်မှာ ဇင်းမယ်မင်း အဆောင်ဖြစ်သည် ဆိုသည်။ နဋ္ဌသာကီဝင်းမျိုး အဆက်အနွယ်ဖြစ်သော ဝိဇယပုရ မြို့ တည် နန်းတည် ပင်းယ တစ်စီးရှင်လက်ထက် ရွှေစည်းခုံဘုရားကို တည်သည့်ကာလ ဇင်းမယ်မင်း၊ ယိုးဒယားမင်း၊ ရခိုင်မင်း၊ လင်းဇင်းမင်းတို့ စစ်အင်္ဂါလေးပါးနှင့် ရောက်လာကြ၍ မင်းငါးပါး တွေ့ကြုံကြသည်။ မင်းလေးပါးတို့သည် ဘာသာအတီးအမှု တ် ပွဲသဘင်ခံသည်။ နေပြည် ရှိရာ အရပ်သို့ မျက်နှာပြု၍ ထောင့်လေးထောင့်ထက် ဘုရားတစ်ဆူစီ တည်ခဲ့သည်။ ထိုဘုရားလေးဆူကို ဂိရိလေးဆူ ခေါ်ဝေါ် ထင်ရှားသည်။ သို့ ဖြစ်၍ လည်း ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ -

ရှေးယွန်းမည်သည်၊ ဂျမ်းပြည်ဦးကိုင်၊ ရခိုင်လင်းဇင်း၊ နိပ်နွံနင်းသား၊ ပင်းယမြို့ မှာ ၊ ဌပနာသည်၊ မန္တာဂိရိ၊ မုနိစိုးချာ၊ ဘုန်းတောက်ဖြာသည်၊ စန္ဒာဂိရိ၊ လှံညီစကြာ၊ ထိန်းဝင်းဝါသည်၊ ရတနာဂိရိ၊ ခေါင်ထိသစ္စာ၊ သိထွေလာသည်၊ နန္ဒာဂိရိ၊ မုနိရုပ်တု။

ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။

ယွန်းမင်း၊ ဂျမ်းမင်း၊ ရခိုင်မင်း၊ လင်းဇင်းမင်းတို့လည်း မဟာမိတ်ပြု၍ မင်းဆောင် မင်းခမ်းကို ပင်းယမင်းအား ဆက်ခဲ့ကြသည်။ ပင်းယမင်းကလည်း ပဏ္ဍာလက်ဆောင်အများ မင်းလေးပါးကို ဆက်၍ နေပြည်သို့ ပြန်ကြသည်။ ဟရိဘုဉ္ဇတိုင်းကို အစိုးရသော ဇင်းမယ်မင်း၊ အယုဇ္ဈတိုင်းကို အစိုးရသော ဂျမ်းမင်း၊ ဆယ့်နှစ်ကျွန်းကို အစိုးရသော ရခိုင်မင်း၊ လဝရဌတိုင်းကို အစိုးရသော လင်းဇင်းမင်းတို့ အဆောင် သစ်တိုင်၊ လက်တင်ကြား၊ ကွမ်းချပ်၊ သလင်းမြောင် အဆောင်များ သည် တစ်စီးရှင်လက်ထက် စုရုံးမိသည် ဆိုသည်။

အချို့လည်း ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူများ ရှင်သည် ဇင်းမယ်၊ ယိုးဒယား၊ လင်းဇင်းပြည်ကို လုပ်ကြံအောင်မြင်သည်တွင် ထိုမင်းတို့၏ အဆောင်အယောင်ကို ကျင်းပဆောင်ရွက်သည် ဆိုသည်။

ရခိုင်မင်းမှာ မူကား တပင်ရွှေထီးလက်ထက် ရခိုင်ပြည်သို့ ချီရောက်သည့်ကာလ ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်၍ ရခိုင်မင်းနှင့် ဘုရင့်နောင် ကျော်ထင်နော်ရထာစကားပြောဟောကြသည်တွင် မိတ်သဟာယဖြစ်သည်။ သစ္စာရှိကြသည်လည်းဆိုသည်။ တပင်ရွှေထီး မရှိသည့်နောက် ဘုရင့်နောင် ကျော်ထင်နော်ရထာ မင်းဖြစ်၍ တိုင်းနိုင်ငံချဲ့သည်တွင် ရခိုင်ပြည်ကို မလုပ်မကြံသည်ကို ထောက်၍ ရှေးကသစ္စာရှိသည် ဆိုသည့်စကားညီသည် ယူရန်ရှိသည်။ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများ ရှင်သို့ ရခိုင်မင်းက သံတမန် စေရာက်၍ အလေးအမြတ် ဆောင်ယောင်သည့် ကွမ်းထည် ကွမ်းချပ် အဆောင်ကို ဆက်သည် ဆိုသည်။

တစ်စီးရှင်လက်ထက်၊ ဆင်ဖြူများ ရှင်လက်ထက် စုရုံးမိသည်ဆိုသည့်စကား နှစ်ရပ်ပင် ယုတ္တိသဘော ရှိကြသည်။

ရွှေအိုးပျစ်၊ ရွှေမြူတာ၊ ရွှေတကောင်း

ရွှေအိုးပျစ်၊ ရွှေမြူတာ၊ ရွှေတကောင်းများ မှာ ဗာရာဏသီမင်း၏ အဆောင်ဖြစ်သည်။ လောက သင်္ကေတတွင် ပါပြီ။

ရွှေဖလား

ရွှေဖလားမှာ ကုမ္ဘာပေါ်စ တည်စ နေ ပေါ်သည်။ နေနောက် လ ပေါ်သည်ကို အစွဲပြု၍ နေ၊ လ၏ သဏ္ဌာန်လုပ်၍ မဟာသမ္မတမင်း သုံးဆောင်သည် ဆိုသည်။

ရွှေကရား

ရွှေကရားမှာ မင်းတို့အစဉ် သုံးဆောင်ရာဖြစ်သည် ယူရန်ရှိသည်။ အကြောင်းကို ထောက်လျှင် နန္ဒရာဇ်မင်းသား ဥယျာဉ်ကျောက်ဖျာပေါ်တွင် တစ်ကိုယ်ထီးတည်းနေသည့်ကာလ ရထား ဆိုက်ရောက်လျှင် မင်းဝတ်မင်းစားကို မှူး မတ်တို့က ပြသည့် အဝတ်တန်ဆာကို မဆင်၊ မှူး မတ်တို့တွင်ပါသည့် ရွှေကရားဖြင့် မိဋ္ဌာန်၍

ရေသွန်းလျှင် ရှေးပြုဖူးသော ပုညသမ္ဘာရတို့သည် အချိန်ရောက်ပြီ ဖြစ်၍
ပဒေသာပင်ပေါက်သည်။ ပဒေသာပင်က အဝတ်တန်ဆာကို ဆင်ယင်သည်ကို ထောက်လှိုင်
ရွှေကရားသည် မင်းတို့ အစဉ်သုံးဆောင်မြဲဖြစ်သည်ဟု ယူရမည်။

ရွှေဘူး

ရွှေဘူးမှာ ပုဂံပြည်ဝယ် ဘူး အစရှိသော ခြောက်ပါးသော ရန်တို့ကို ပြု။
စောထီးမင်းနှိမ်နင်းလေသည်။ ထိုဘူး၏ အဆင်းအဝါ လျှောက်ပတ်တင့်တယ်သည်ဖြစ်၍
ထိုဘူး၏ သဏ္ဌာန်ရွှေကို လုပ်၍ သုံးဆောင်သည် အစဉ်စကား ပြောဆိုရိုးရှိသည်။ ထိုဘူး၏
သဏ္ဌာန်လည်း အုတ်ရိုးဘုရား တည်ထား သည်။ ယခုတိုင် ဘူးဘုရားဟု ထင်ရှားသည်။
ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ လည်း-

ဘဒ္ဒမည်သာ၊ ဤကမ္ဘာတွင်၊ ပလာပဏ္ဍ၊ ကပ္ပုဏ္ဏဟု၊ အစအာဒိ၊ ပညာရှိဝယ်၊
ဗဟိသာရ၊ ဗီဇကလို၊ နေကုဗ္ဗနတ်၊ ပုံရည်မှတ်၍ ၊ မွေဓာတ်စုရေး၊ ထည့်သနွေးသည်၊
မာန်ဝေးဖက်လံ၊ ခြောက်ရောင်လျှံ၊ ဟူ၍ ပုဂံပြည်၌ ဘူးဘုရား တည်ကြောင်းကို
စပ်ဆိုလေသည်။

အတင်တော် ဘီလူးခံ

အတင်တော် ဘီလူးခံမှာ ပဉ္စဂဓမင်းသားသည် ဘီလူးဘေးမှ လွတ်၍ မင်း၏
အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း နိမိတ်ကို အကြောင်းပြုသဖြင့် ဘီလူးခံ ထုလုပ်ဆောင်ယောင်သည်
ဆိုသည်။ ရှေးရှေးသော မင်းတို့ လက်ထက် မင်းခမ်း မင်းဆောင်ကို တရောတနောတည်း
ကျင်းပ ဆောင်ယောင်ဟန် ရှိသည်။ ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ လည်း-

သီဟာသန၊ နေရာမထက်၊ စံပယ်လျက်လျှင်၊ လိုက်ဖက်သင့်စွာ ၊
စလင့်ကြာတည့်၊ ရွှေသာနှင့်နှင့်၊ သောက်ရေ တင်ကာ၊ ရွှေစင်ရဲရဲ၊ တခဲရောင်လျှံ၊ ရွှေထွေးခံနှင့်၊
ရွှေစံအိုးပျစ်၊ လျှပ်စစ်မထူး၊ ရွှေဘူးကရား။

ဟူ၍ စပ်ဆိုသည်ကို ထောက်သဖြင့် သိရာသည်။ ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူများ ရှင်

လက်ထက်တွင်မှ ရှေးရှေးသော မင်းတို့ နန်းစဉ် မင်းခမ်းမင်းနားနှင့် လင်းဇင်းတိုင်း၊
ယိုးဒယားတိုင်း၊ ရခိုင်တိုင်း၊ ရာမညတိုင်း မင်းတို့ မင်းဆောင်မင်းခမ်းများ ကို လက်ဝဲ ၁၃၊
လက်ယာ ၁၃ ခွဲခြား၍ ကျင်းပဆောင်ယောင်သည် ဆိုသည်။

ပုံနန်းကွမ်းခွက်

ပုံနန်းကွမ်းခွက်များ မှာ အိမ်ရှေ့မင်းအဆောင်၊ မိဖုရားအဆောင်၊
ခိုနန်းကွမ်းခွက်၊ ထောင့်ချိုးကွမ်းခွက်၊ ဆယ့်နှစ်မြှောင့်ကွမ်းခွက်၊ ရှစ်မြှောင့်ကွမ်းခွက် များ
သည် ကျောက်စီ၊ မှန်တပ်၊ ပယင်းတပ်သာ ခြားနားကြသည်။

ရှစ်ထောင့်ကွမ်းခွက်

ရှစ်ထောင့်ကွမ်းခွက်မှာ ရွှေသား သက်သက်လည်း ရှိသည်။ မှန်တပ်၊ ပယင်း
တပ်လည်း ရှိသည်။

လေးထောင့်ကွမ်းခွက်

လေးထောင့်ကွမ်းခွက်၊ အဝန်း ကွမ်းခွက်မှာ ရွှေသားသက်သက်သာ
လုပ်ဆောင်သည်။ လက်ဝဲ လက်ယာ မင်းခမ်းတော်တို့ကို ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ -

လက်ယာမင်းခမ်းတော်

ရတနာရောင်၊ ပြောင်ပြောင်လျှံလက်၊ ပြိုး ပြိုး ပြက်လျှင်၊ သန်လျက်ရောင်လျှံ၊
သားမြီးယပ်နှင့်၊ ဆင်ထပ်တန်ဆာ၊ ရတနာပန်းတောင်း၊ ရွှေကောင်း ရွှေမြှောင့်၊
ရှစ်ထောင့်ရောင်လျှံ၊ ခြင်္သေ့ခံဟု၊ မင်းစံရည်ညွှတ်၊ ကွမ်းခွက်နှစ်ဆူ၊ ညွန့်လူခိုင်မြှော၊
စလင့်ကြာနှင့်၊ ရောင်ဖြာလျှံပြည့်၊ ကွမ်းထည့်ကွမ်းချပ်၊ ကျပ်လည်းရောင်လျှံ၊ ခြင်္သေ့ခံသား၊
ထွန်းလျှံကရား၊ ရွှေသားတကောင်း၊ ရောင်မောင်းမြူတာ၊ နှစ်စုံပါလျက်၊ ရတနာအတိ၊
မဏိရည်သန်၊ ဆယ့်သုံး ရန်ကို၊ ရောင်ဝှန်လင်းလင်း၊ လက်ယာကျင်းရှင့်။

ဟူ၍ စပ်ဆိုသည်ကို ထောက်သဖြင့် သည် ၁၃ မင်းခမ်းကို လက်ယာက ကျင်းပကြောင်းကို သိရသည်။

လက်ဝဲမင်းခမ်းတော်

လက်ဝဲ ၁၃ ကျင်းပ ဆောင်ယောင်ကြောင်းကို စပ်ဆိုသည်မှာ လည်း-

ဝင်းဝင်းရတနာ၊ သိင်္ဂီရောင်လျှပ်၊ ဘိနပ်ရောင်ပြေး၊ တောင်ဝှေးလုံလွှား၊

လက်တင်ကြားနှင့်၊ နဂါးခံလျက်၊ ကွမ်းခွက်ရောင်ထပ်၊ သလပ်ရောင်မောင်း၊

ကွမ်းလောင်းကြီးငယ်၊ ရောင်သွယ်ဖလား၊ ကရားပြောင်ပြောင်၊ သလင်းမြှောင်နှင့်၊

လှုံရောင်သစ်တိုင်၊ ဆိုင်ဆိုင်ရောင်ဝှန်၊ နှစ်ရန်မြူတာ၊ ရတနာနှင့်နှင့်၊ ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။

တစ်ကြောင်းလည်း-

လက်ျာတော်က၊ ရွှေလှော်သိင်္ဂီ၊ မျက်စိမြှာသား၊ ရတနာသန်လျက်၊

လှုံလက်လှုပ်လှုပ်၊ သားပြီးယပ်နှင့်၊ ထက်ကြပ်မကွာ၊ ရတနာပန်းတောင်း၊ ခြူး ပေါင်းပုလဲ၊

သန္တာဆွဲလျက်၊ ရဲရဲရောင်တက်၊ ကွမ်းခွက်ရှစ်ထောင့်၊ ထိုကြောင့်မရွေ၊ ခြင်္သေ့ခံလျက်၊

ကွမ်းခွက်ရတနာ၊ စလင့်ကြာနှင့်၊ သိင်္ဂီရွှေမှည့်၊ ကွမ်းထည့်ချပ်မှ၊ ကျပ်လျားစသား၊ သီဟခံထား၊

ကရားတကောင်း၊ ထိုနှောင်းမြူတာ၊ ရေပြည့်စွာ တည့်၊ ထီးမှာ လေးဆူ၊ စိုက်ထူကြားကြား၊

ယပ်မားချပ်လျက်၊ ရောင်ခြည်ယှက်သည်။ ပြုံး ပြက်ထိန်ထိန်-လင်းလင်းတည်း။

ဟု လက်ယာက ကျင်းပကြောင်းကို စပ်ဆိုသည်။

လက်ဝဲက ကျင်းပကြောင်းမှာ လည်း-

လက်ဝဲတော်က၊ ရွှေလှော်လှုံဝါ၊ မျက်စိမြှာသည်၊ ရတနာဘိနပ်၊

သပ်သပ်တောင်ဝှေး၊ ရောင်ပြေးဝိုးဝါး၊ လက်တင်ကြားနှင့်၊ နဂါးကွမ်းခွက်၊ စဉ်လျက်သလပ်၊

လှုပ်လှုပ်ဝင်းဝါ၊ မကွာတသီး၊ ကွမ်းလောင်းကြီးက၊ အပြီးဆိုဖွယ်၊ ကွမ်းလောင်းငယ်နှင့်၊

တင့်တယ်လှစွာ၊ ရတနာဖလား၊ ကရားထိုနှောင်း၊ သလင်းမြှောင်ဟု၊ လှုံရောင်ရတနာ၊

သစ်တိုင်ပါ၍၊ မြူတာရေချမ်း၊ ပြည့်ပြီး လျှမ်းသည်၊ မင်းခမ်းမည်သား၊ ထီးလေးပါးနှင့်၊

အကြားအကြား၊ ယပ်မားချပ်လျက်၊ စဉ်ဆက်စုံညီ၊ ဆယ့်သုံးစီတည့်၊ နှစ်လီပေါင်းမြောက်၊
နှစ်ဆဲ့ခြောက်လျှင်၊ အံ့လောက်ထူးဆန်း၊ ရှေ့တော်ထွန်းသည်။ ။ ရောင်ရွှန်း ပြောင်ပြောင် -
ဝင်းဝင်းတည်း။ ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။

ကရဝိတ်ရုပ် ကွမ်းအုပ်

ကရဝိတ်ရုပ် ကွမ်းအုပ်တော်မှာ သီရိဓမ္မာသောကမင်း လက်ထက် နန်းတော်၌
ကရဝိတ်ငှက် ကျူး ရင့်သည့်အသံကို အသန္တိမိတ္တာ မိဖုရား ကြားလေလျှင်
သာယာလှသည်ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်အသံ တော်သည် ကရဝိတ်ငှက် အသံနှင့်
နှိုင်းခိုင်းသည်ကိုထောက်လျှင် ငှက်အသံကိုမျှလည်း နာဖျော်ဖွယ်ရှိသည်။ ဘုရားသခင်
အသံတော်ကား အဘယ်ဆိုဖွယ် ရှိအံ့နည်း နှလုံးထားသဖြင့် ပီတိဖရဏာ စေတနာကြောင့်
အသန္တိမိတ္တာ မိဖုရားသည် သောတာပန် တည်လေသည်။ ငှက်အသံကိုမျှ ပီတိတက်ဖူးသည်ကို
ရည်၍ ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ -

သဒ္ဓမြည်ကျ၊ ငှက်သံသာမျှ ဗျာပါလွှင့်ကြဉ်၊ ရန်ကိုဖျဉ်၍ ၊ ဝိညာဉ်အထူး၊
တက်စေဖူးသည်ဟု စပ်ဆိုလေသည်။

ငှက်နိမိတ်ကို အကြောင်းပြုသဖြင့် ကရဝိတ်ငှက်သဏ္ဌာန် ရွှေကို
ကွမ်းအုပ်လုပ်၍ တည်ထားလေသည် ဆိုသည်။ ကရဝိတ်ကွမ်းအုပ်ကို မင်းတို့
သုံးဆောင်ကြောင်းကိုလည်း ပညာရှိ တို့စပ်ဆိုသည်မှာ -

လှတင့်ရောင်ထိတ်၊ ပြောင်ပြောင်ဖိတ်သည်၊ ကရဝိတ်ကွမ်းအုပ်၊ စံချပ် မျက်ချည်၊
ရှေ့တော်တည်၍ ဟု စပ်ဆိုလေသည်။ သည်ကို ထောက်သဖြင့် သိရသည်။

ဟင်္သာရုပ် ကွမ်းအုပ်

ဟင်္သာရုပ် ကွမ်းအုပ်တော်မှာ မူဆိုးညွတ်ဖြင့် ထောင်၍ ဟင်္သာမင်းကို ဖမ်းမိလျှင်
ဗာရာဏသီမင်း အား ဆက်သည်။ ကျော့ကွင်း ဝေဒနာကြောင့် ရွှေနှင့်တူသောအသား၊
ပတ္တမြားနှင့် တူသော အသွေးတို့သည် ထွက်ယိုလေသည်ကို သနားခြင်းကြောင့် ဟင်္သာမင်းကို

သားကဲ့သို့ ပြုစုသိမ်းမွေး၍ လွှတ်လိုက်သည်။ ၎င်း၏ ဖြစ်ခြင်း အရင်းနှီးမိတ်ကို စွဲသဖြင့် ဟင်္သာရုပ်သဏ္ဌာန် ရွှေကို ထုလုပ်၍ ကွမ်းအုပ်တည်ထားလေသည်။ ဟင်္သာရုပ်ကွမ်းအုပ်ကို မင်းတို့ သုံးဆောင်ကြောင်းကိုလည်း ရှေးစာဟောင်းများ တွင် -

ဇမ္ဗူသိင်္ဂီ၊ မျက်စိမြွှာသား၊ ဟင်္သာရုပ်ကျော်၊ ကွမ်းအုပ်တော်နှင့်ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်ကို ထောက်သဖြင့် သိရသည်။*

ထီး

ကနက္ကဒဏ်ထီးကို သမ္မာဒေဝ နတ်သမီး စောင့်သည်။ သမုဒ္ဒရာဇ်ထီးကို သမုဒ္ဒရာဇ် နတ်သမီး စောင့် သည်။ သမုဒ္ဒဇာထီးကို သမုဒ္ဒဇာနတ်သမီး စောင့်သည်။ စန္ဒထီးကို စန္ဒနတ်သမီး စောင့်သည်။ သူရိယထီးကို သူရိယနတ်သမီး စောင့်သည်။ ပဒုမထီးကို ပဒုမနတ်သမီး စောင့်သည်။ သမုက္ခထီးကို သမုက္ခနတ်သမီး စောင့်သည်။ ဝိသုကြုံထီးကို ဝိသုကမ္မနတ်သမီး စောင့်သည်။ ကမ္မုထီးကို ကမ္မုနတ်သမီးစောင့်သည်။ ဥရုထီးကို ဥရုနတ်သမီး စောင့်သည်။ သမ္မုတိထီးကို သမ္မုတိနတ်သမီး စောင့်သည်။

ထိုထီးများ ၏ အရပ်အဝအတွင်း ရွှေခြူ၊ ညောင်ရွက်၊ ကြယ်၊ ပုလဲဆိုင်၊ သန္တာဆိုင်၊ စိန်ဆိုင်၊ မြဲဆိုင်၊ ပတ္တမြားဆိုင်မှ စ၍ ရွှေဒိုက်ကျောက်ဝင်လုပ်ရိုးဆောင်ရိုး အထားအနေများ မှာ စာစောင်များ တွင် အင်းစောက်နှင့် ဇာလျားပြကာ ရှိပြီးဖြစ်၍ အထူးမဆိုပြီ။ တေမိဇာတ်တော်ကို ထောက်သဖြင့် ထီးကို နတ်သမီး စောင့်ကြောင်းကို သိရသည်။

သမ္မုတိထီး

သမ္မုတိထီးမှာ ကမ္ဘာအစ လူတို့ မင်းမြှောက်၍ မင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် သမုတိခြင်း သုံးပါးသော အမည်ခံ သဖြင့် မဟာသမ္မတဓတ္တိယမင်း ဆောင်းသည့် ထီးဖြစ်၍ သမ္မုတိထီး ခေါ်ဝေါ်သည်။

စန္ဒထီး၊ သူရိယထီး

ကမ္ဘာတည်စ နေ၊ လကို အစွဲပြု၍ စန္ဒထီး၊ သူရိယထီး သမုတ်သည်။ သမ္မုတိထီး၊ စန္ဒထီး၊ သူရိယထီး သုံးစင်းသည် မဟာသမ္မတမင်း ဆောင်းသည့် ထီးဆိုသည်။

ကနက္ကဒဏ်ထီး

ကနက္ကဒဏ်ထီးမှာ သုဒဿ န စကြာမင်းလက်ထက် ကျွန်းဦး ဇမ္ဗုသပြေရွှေကို ထီးအရိုး လုပ်သဖြင့် ကနက္ကဒဏ် ခေါ်ဝေါ်သည် ဆိုသည်။ ကနကဒဏ္ဍ=ရွှေရိုးဆိုလိုသည်။ ထီး ဆိုသမျှသည် ရွှေသားပုဇွန်ခွံမွမ်း ရွှေရိုးလုပ်သည်တွင် ဂုဏ်ထူး၍ ပကတိ ရွှေသားအရိုး လုပ်လေသောကြောင့် ကနက္ကဒဏ် ခေါ်ဝေါ် သမုတ်သည်လည်း ဆိုသည်။

တမ္ပတ်ထီး

တမ္ပတ်မှာ ရှေးစကားဟောင်း ဖြစ်သည်။ ကြီးသည်၊ မြတ်သည်ကို တမ္ပတ်ဆိုသည်။ ရှေးစကားများ တွင်လည်း "တမ္ပတ်ရတနာ" ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ "လူတို့တမ္ပတ်၊ မင်းများ ထွက်လျှင်" ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ "မယိုင်မညွတ်၊ ခေါင်တမ္ပတ်သို့" ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ "အာဏာလွှံ့ပတ်၊ ညီတော်လတ်ကို၊ တမ္ပတ်ဘုန်းသန့်၊ နင်း၍ ဖြန့်ရှင်း" ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ "ကျော်ရှိန်မပြတ်၊ အနာဂတ်၌၊ တမ္ပတ်တော်ထား" ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စပ်ဆိုသည်များ ကို ထောက်၍ သိရသည်။

ယာဉ်ထီး

ယာဉ်ထီးမှာ ဧကရာဇ်မင်းမြတ်တို့ဝယ် ဆင်ယာဉ်၊ ရထားယာဉ်၊ လှေယာဉ်သုံးပါး၌ ထီးဆောက်သည် ဖြစ်၍ ယာဉ်တွင် ဆောက်သည်ထီးကို ယာဉ်ထီးခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဧကရာဇ်မင်းမြတ်တို့သည် ကနက္ကဒဏ်ရိပ်ကို မပြတ်ခိုရာ၏ -ဆိုသည့်အတိုင်း ဥကင်မုခ်ထွက်အနီး၌ ကနက္ကဒဏ်ထီးကို လက်ရင်း ထားလေသည်။

နန်းမ နန်းဦး၌ ထီးကို မပြတ်ဆောက်လျက် ထီးရိပ်တွင် ဧကရာဇ်မင်းမြတ်တို့
စံပယ် ပသနေကြောင်းကိုလည်း ပညာရှိတို့ စပ်ဆိုသည်မှာ -

ထီးဖြူအောက်၌ ၊ တောက်သားမီးနယ်၊ လျှပ်စစ်နွယ်သို့ ၊ စလွယ်သင်းကျစ်၊
ဦးရစ်ရွှေပေါင်း၊ နတ်ရုပ် ဆောင်းလျက်။ ဟူ၍ စပ်ဆိုသည်ကို ထောက်သဖြင့် သိရသည်။

အင်းဝမင်း နရပတိကို အမှတ်မဲ့ လုပ်ကြံသည်တွင် ထီးရိုးကို ဓားချက်ကျ၍
မင်းနရပတိကို ထီးဖြူအုပ်မိသည်။ ငသောကြာနှင့် ရေနံ့သာစားတို့ ထွေးလုံးကြသည် ဆိုသည့်
စကားကို ထောက်၍ လည်း ထီးဖြူအောက်၌ မပြတ်စံပယ်ကြောင်းကို သိရသည်။ ။ ပျူ
စောထီးမင်းမှာ လည်း ထီးအများ ကို မဆို။ လုံးပတ် သုံးထွာ၊ သန္တာအရိုး ကိုးတောင်နှစ်မိုက်၊
အထွက်ပတ္တမြားတပ်သော ထီးတစ်စင်း ကိုသာ ဆိုသည်ကို ထောက်လျှင် နန်းဦး၌ မပြတ်
အရိပ်ခိုသည် ယူရန်ရှိသည်။ ရှေးစာဟောင်းများ တွင်လည်း -

ရွှေပြည်ရိမဒါ၊ ဘူမိထွတ်ဝယ်၊ ကြာဝတ်ဆံသာ၊ ရိုးသန္တာတည့်၊ သုံးထွာလုံးပတ်၊
ကိုးတောင်မြတ်ထက်၊ ချက်ထွက်မဏိ၊ ထီးစံတိနှင့်၊ သီရိပဝရ၊ တေဇကြီးမော၊ ပျူမင်းစောမှ၊
မုနောခေါင်ချာ။ -ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။

ယပ်မား

ယပ်မားမှာ သောဏုတ္တရမုဆိုး လုံ့လပြုသော အန္တရာယ်ကြောင့်
ဆန္ဒန်ဆင်မင်း၏ အစွယ်ပြတ်သည် ကာလ မြေသို့ မကျရ၊ ယပ်မားဖြင့် ခံသည်ဆိုသည်။
ဗာရာဏသီမင်း၏ အဆောင်တွင်လည်း ယပ်မား ရှိကြောင်းကို လောကသင်္ကေတမှာ
ရှိသည်ဖြစ်၍ ယပ်မားသည် လေခပ်ရန် ယပ်ကဲ့သို့ ဖြစ်သည် ယူရမည်။

မြေနန်း

မြေနန်းမှာ ကမ္ဘာတည်ဦး မြေအစ ပေါ်ထွန်းသည်ဖြစ်၍ လောင်ဖက် ပျက်ဖက်
စကြဝဠာ ကုဋေတစ်သိန်း၌ လေးကျွန်းနှင့် တစ်မြင်းမိုရ် ရှိသည်တွင်
ဘုရားသခင်ပွင့်တော်မူရာ ဗောဓိပင် ရွှေပလ္လင်ရောက်ရာ မြေသည် ကမ္ဘာတည်ဦးလည်း

ရှေးဖျားပေါ်ထွန်းသည်။ ကမ္ဘာပျက်သည့် ကာလ လည်း နောက်မှ ပျက်သည်။ ကမ္ဘာတည်ဦး
မြေအစ ပေါ်ထွန်းခြင်း၊ မဟာသမ္မတမင်းမြှောက်၍ အဘိသိက် ခံခြင်း၊ မြေရေကို အစိုးရခြင်း၊
အာဒိကပ္ပ အစ၏ နိမိတ် ထင်ရှားစေလိုသည် ဖြစ်၍ နန်းတွင်း နန်းဦး ဖြစ်သောကြောင့်
မြေနန်းဆောက်လုပ်ခြင်း၊ ရန်သူ ဖြစ်သော ကျားကို နိုင်လေလျှင် ဝက်အပေါင်းတို့သည် မြေကို
စုပုံသဖြင့် ရေသဖန်းထက် တစ္ဆသူကရ ဝက်မင်းကို နေစေလျက် ဝက်အပေါင်းတို့
ကောင်းချီးပေး၍ ရေသွန်းခြင်း၊ တစ္ဆသူကရ ဝက်မင်းဇာတ်ကို ထောက်၍ လည်းကောင်း၊
မြေနန်းဦးဆောက်လုပ်ခြင်း၊ မြေနန်းဟု ခေါ်ဝေါ်သမုတ်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

မြေအစ ပေါ်ထွန်းကြောင်းကိုလည်း ရှေးစာဟောင်းများတွင် စပ်ဆိုသည်မှာ -

အာဒိကပ္ပ၊ ကမ္ဘာစဉ် ၊ ကျုံးချကုဋေ၊ တသိန်းနေလျှင်၊ ပျက်ကြေစကြဝဠာ၊
ပေါ်ထွန်းခါဝယ်၊ လာဟာ ပိတ်သန်း၊ ရေကြည်ဝန်းထက်၊ လေကျွန်းတည်ခင်း၊ မြေခပင်းတွင်၊
မှန်ကန်ရှေးဖျား၊ ဖြစ်ထွန်းငြား၍ ၊ မြေများ အစ်ကို၊ မြေဗဟိုဟု၊ မဂ်ဖိုလ်ဆွတ်ချေ၊
သုံးလူ့ဆွေတို့၊ ငါးထွေမာရလည်း၊ အောင်မြေဇည်းဝယ်၊ ဥဒည်းပြုဗ္ဗာ၊ ရှေ့မျက်နှာက၊
မြေချပလွင်၊ ဗောဓိပင်သို့ ။ဟူ၍ စပ်ဆိုသည်။

ပုဏ္ဏားရှစ်စုံ၊ ညွန့်ငုံဝေဆာ၊ နေဇာမြက်နု၊ ဇယတုဟု၊ ခရသင်းစစ်၊
လက်ယာရစ်နှင့်၊ နတ်မြစ် မန္တာ၊ မင်္ဂလာရွတ်ဖျန်း၊ ရေသဖန်းထက်၊ မြှောက်သွန်းကျုံ့
ဘိသိက်ခံရင့်။

ဟူ၍ စပ်ဆိုသည်ကို ထောက်၍ ရဇ္ဇာဘိသေက၊ မုဒ္ဒါဘိသေက၊
သီရိပဝေသနာဘိသေက ခံခြင်းတို့၌ အလျား သုံးတောင်တစ်မိုက်၊ အနံ သုံးတောင်ရှိသော
ရေသဖန်းပျဉ်ကို ပဒုမ္မာကြာချပ်သဏ္ဌာန် ရွှေဖြင့် ရေးသော နေရာထက် စံပယ်လျက်
ဥတ္တရာဘဒြပိုဒ်၊ ဥတ္တရာဘရဂုဏ္ဏီ၊ ဥတ္တရာသဋ္ဌ အစရှိသည်ဖြင့် မြှောက်နက္ခတ်သုံးလုံးတွင်
တစ်လုံးလုံးနှင့် ယှဉ်၍ အဘိသိက်ခံခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ဥတ္တရာသုံးပါး နက္ခတ်သည်
အဘိသေကနက္ခတ် ဆိုသည်။ ပညာရှိတို့စပ်ဆိုသည်မှာ လည်း-

အဘိသေက၊ ဥတ္တရ ဟူသည်၊ မြတ်သုံးမည်တွင်၊ ရောင်ခြည်ဖြူဖြူ

နှစ်ဆဲ့ခြောက်လုံး၊ မင်းသုံး နက္ခတ်။ဟူ၍ စပ်ဆိုသည်။

ပဒုမ္မာကြာ

ရေသဖန်းပျဉ်တွင် ပဒုမ္မာကြာချပ် ရေးသည်မှာ ကမ္ဘာတည်ဦးက
ပဒုမ္မာရွှေကြာပွင့်တွင် သင်္ကန်းအစုံ ပါသည့် နိမိတ်ကို ထောက်၍ ဘုရားပွင့်တော်မူကြောင်းကို
သိရသည် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဥကင်ဖွင့်ရာ၊ ပလ္လင်ဖွင့်ရာ၊ ဘုန်းတန်ခိုးဖွင့်ရာ ဖြစ်၍
ရှေးအကြောင်းကို ထောက်သဖြင့် ပဒုမ္မာကြာပွင့် ကြာချပ်သဏ္ဌာန် ရေးသားလေသည်။

မြေလပ်

မြေနန်းလက်မေးတန်းနှင့် ပြာသာဒ်ဆောင်အကြား မြေလပ်လွှတ်ထားသည်မှာ
ဥကင် ရာဇပလ္လင် ပြာသာဒ်တော် လက်ဝဲလက်ယာ ဆင်ရဲကနှင့်
ကျွန်ယုံအမတ်စစ်ဝတ်ဆင်လျက် စောင့်နေရသည်။ ရှေးစာတမ်းများ တွင် ပါသည့်အတိုင်း
ပြာသာဒ်ဆောင်တော်နှင့် မြေနန်းတော်အကြား မြေလပ်သည် ဆင်ရဲကနှင့် စစ်ဝတ်ဆင်လျက်
ကျွန်ယုံအမတ် လက်ဝဲ လက်ယာ စောင့်နေရန် လွှတ်ထားသည် အမှန်ယူရမည်။

ပြောသား၊ တုရင်သား

မြေနန်း စမုခဦးအရှေ့ မင်းတက်တံခါး လက်ဝဲလက်ယာ ပြောသား
တုရင်သားတို့ကို တစ်ဖက်လေး ယောက်စီ ကြိမ်လုံးစွဲလျက် ဗောင်းထုပ် ရွက်ချွန်း
ကျောကွင်းတပ်ပေါင်း၍ စောင့်နေရသည့် အကြောင်းမှာ ပျူစောထီးလက်ထက် မယ်တော်
နတ်နဂါးက သားတော်အား အစောင့်အရှောက် နဂါးအမတ် ရှစ်ယောက် ထားသည်ကို အစွဲပြု
၍ ဂဠုန်အန္တရာယ်ကြောင့် ကျောကွင်းထိပ်၌ စိုက်သည့် သဏ္ဌာန်ပေါင်းထုပ်ရလေသည်။

တုရင်

တံခါးတွင် စောင့်နေရသောကြောင့် တုရင် ဆိုသည်။ တုရင်္ဂဒ္ဓါရ = သည်

မာဂစကားဖြစ်သည်။ မြန်မာပြန်လျှင် တံခါး ဆိုသည်။ ဘွဲ့ပုံများ တွင်လည်း တံခါးမှူး ၊ တံခါးစောင့်တို့ကို တုရင်အမည်၊ ဒွါရအမည် ပေးလေသည်။

ပြော

ပြော ဆိုသည်မှာ မြန်မာ ရှေးစကားဟောင်း ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်က နေရသည် ဆိုလိုသည်။ အစဉ် စကားဟောင်းမှာ ပြောတစ်ဖက်၊ ပြောလက်တီး၊ ပြောတစ်ဖက်ကယ် ဆိုသည်များ ကို ထောက်သဖြင့် ပြောဆိုသည့် စကားသည် တစ်ဖက်ဆိုကြောင်း သိရသည်။ သည်ကိုရည်၍ ရှေးစာဟောင်းများ တွင် -

နေရာချနှင့်၊ ရောင်ပြခစား၊ မတ်နဂါးတို့၊ ပြောသားတုရင်၊ နန်းသဘင်ဝယ်၊ စည်ပင်စံပ၊ ခစားရ၏ ။

ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။